

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Utomhuspedagogikens möjligheter.
En jämförande studie mellan traditionell förskola och ur och skurförskola

Per Sjölin och Aleksandra Vujisic

”KUFA/BL2/LAU990”

Handledare: Maria Reis

Examinator: Johan Söderman

Rapportnummer: HT13-2920-025

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel: Utomhuspedagogikens möjligheter.

En jämförande studie mellan traditionell förskola och ur och skurförskola

Författare: Per Sjölin och Aleksandra Vujisic

Termin och år: HT 2013

Kursansvarig institution: Institutionen för sociologi och arbetsvetenskap

Handledare: Maria Reis

Examinator: Johan Söderman

Rapportnummer: HT13-2920-025

Nyckelord: Utomhuspedagogik, Sociokulturellt perspektiv, I Ur och Skur förskola, Hälsa, Hållbar utveckling. Gårdens möjligheter, Traditionell förskola

I detta arbete presenteras en studie där syftet är att studera tre förskolor med olika ingångar i relation till utomhuspedagogik. Studien kan ses som jämförande då den avser belysa skillnader och likheter mellan de tre förskolorna. Ett annat syfte är att studera och beskriva de fördelar och nackdelar med olika arbetssätt och utifrån förskolelärarens utsagor på dessa förskolor. Undersökningen har gjorts genom gemensamma intervjuer och observationer på förskollärare i en I Ur och Skur certifierad förskola, en som söker tillstånd till att bli certifierad I Ur och Skur och en "traditionell" förskola. För att få bakgrundsinformation har vi tagit del av tidigare forskning inom utomhuspedagogik, hållbarutveckling, sociokulturellt perspektiv, hälsa, gårdens möjligheter, I Ur och Skur förskola och traditionell förskola. I studien kom vi fram till genom våra intervjuer och observationer att det finns tydliga skillnader mellan I Ur och Skur förskolor och den traditionella förskolan. Den största skillnaden är den pedagogiska medvetenheten när de vistas utomhus. I Ur och Skur har man tydliga mål och ett pedagogiskt arbetssätt med hela utevistelsen. På den traditionella förskolan är de medvetna om det pedagogiska arbetssättet som utomhuspedagogiken erbjuder, men de använder sig inte alltid av det i praktiken. Som blivande pedagoger upplever vi att den här studien har gett oss större inblick och nya kunskaper inom utomhuspedagogiken som vi kan använda oss av i framtiden. En önskan är även att kunna inspirera, utveckla och skapa ett större intresse att arbeta mer aktivt med utomhuspedagogik.

Författarnas tack

Först och främst vill vi tacka våra fantastiska familjer som har funnits där hela vägen och stöttat oss.

Vi vill också ge ett stort tack till de pedagoger vi intervjuat och observerat. Utan er hade detta inte varit möjligt. Vi vill även tacka vår handledare Maria Reis som har guidat oss igenom detta examensarbete.

Aleksandra Vujisic & Per Sjölin

Innehållsförteckning

INLEDNING.....	6
SYFTE OCH PROBLEMFÖRMULERING.....	7
BAKGRUND OCH TIDIGARE FORSKNING	7
UTOMHUSPEDAGOGIK	7
HÅLLBAR UTVECKLING.....	9
GÅRDENS MÖJLIGHETER	10
HÄLSA	11
HISTORIK RUNT DEN TRADITIONELLA FÖRSKOLAN.....	12
TRADITIONELLA FÖRSKOLAN I DAG.....	13
HISTORIK RUNT I UR OCH SKUR.....	14
I UR OCH SKUR I DAG.....	14
TEORETISK UTGÅNGSPUNKT.....	15
SOCIOKULTURELLT PERSPEKTIV OCH LÄRANDE	15
DESIGN, METODER OCH TILLVÄGAGÅNGSSÄTT.....	16
METOD.....	16
URVAL.....	17
GENOMFÖRANDE.....	17
DATABEARBETNING	18
ETIK	18
TILLFÖRLITLIGHET OCH TROVÄRDIGHET.....	19
RESULTATREDOVISNING	20
PRESENTATION AV TRADITIONELLA FÖRSKOLAN APRIKOSEN	20
GÅRDENS UTFORMNING.....	20
EN DAG PÅ APRIKOSENS AVDELNING 1-3 ÅR.....	20
ANNAS BESKRIVNING OCH TANKAR KRING UTOMHUSVISTELSEN	21
EN DAG PÅ APRIKOSENS AVDELNING 3-5 ÅR.....	21
AGNES BESKRIVNING OCH TANKAR KRING UTOMHUSVISTELSEN	22
EN UTFLYKT MED APRIKOSEN AVDELNING 3-5 ÅR.....	23
PRESENTATION AV FÖRSKOLA BANANEN (SNART CERTIFIERAD ”I UR OCH SKUR”).....	23
GÅRDENS UTFORMNING.....	23
EN DAG PÅ BANANENS AVDELNING 1-5 ÅR.....	23
BERITS BESKRIVNING OCH TANKAR KRING UTOMHUSVISTELSEN	24
EN UTFLYKT MED BANANENS AVDELNINGSGRUPP 1-2 ÅR	24
EN UTFLYKT MED BANANENS AVDELNINGSGRUPP 3-4 ÅR	25
PRESENTATION AV CERTIFIERAD I UR OCH SKUR FÖRSKOLAN CITRONEN	25
GÅRDENS UTFORMNING.....	26
EN DAG PÅ CITRONENS AVDELNING 2,5-5 ÅR	26
CISSIS BESKRIVNING OCH TANKAR KRING UTOMHUSVISTELSEN.....	26
EN UTFLYKT MED CITRONEN AVDELNING 3-5 ÅR.....	28
SAMMANFATTNING.....	28
RESULTAT ANALYS	29
UTOMHUSPEDAGOGIK UR ETT SOCIOKULTURELLT PERSPEKTIV	29
HÅLLBAR UTVECKLING.....	31
GÅRDENS MÖJLIGHETER	31
HÄLSA	32
METODDISKUSSION	33
SLUTDISKUSSION.....	33
FÖRSLAG TILL FORTSATT FORSKNING.....	34
REFERENSLISTA.....	35
ELEKTRONISK KÄLLA.....	36

PERSONLIGKONTAKT	36
BILAGOR 1-4	37

Inledning

”Naturen är ett oändligt klassrum, ett laboratorium, en plats för konstruktioner, för rörelse och friluftsliv och mycket mer. I naturen händer alltid något nytt, årstiderna växlar, djuren får ungar, is på sjön, växter blommar och löven trillar av. Kunskapen blir bestående och nyfikenheten kommer naturligt”, skriver de på Friluftsförbundet hemsida (<http://www.friluftsförbundet.se/iurochskur/skolan> Hämtat: 2013-10-12). Vårt examensarbete är gjort i en stadsdel som präglas av en fantastisk natur. Där finns bland annat tillgång till havet, storstaden, skogen och skärgårdsområden. Alla dessa ger stora potentialer till att utforska naturen och använda den som ett redskap i förskoleverksamheten. Vår natur är som ett stort laboratorium där det finns stora möjligheter till lärande som skiljer sig från klassrummens och det gäller att pedagoger tar till vara på och utnyttja alla dessa fantastiska miljöer runt omkring.

Friskt i naturen (ett nordiskt projekt) skriver via friluftsförbundet hemsida att skolan är en viktig grund för att forma morgondagens vuxna och beslutsfattare. Forskning visar att de bästa resultaten i skolan uppnås genom aktivering av alla sinnen i lärandeprocessen. Med utomhuspedagogik till exempel, stimuleras hjärnans tankearbete av olika intryck och kroppens behov att röra på sig uppfylls. Detta kompletterar inomhuslärande och kan användas inom de flesta ämnena

(http://www.friluftsförbundet.se/c/document_library/get_file?uuid=317a3f79-e98c-4c54-a33f-1ce8d1548ade&groupId=27679 Hämtat: 2013-10-12).

Pedagogerna har en stor roll under barnens skoltid och bör göra sitt bästa för att förmedla vidare den kunskap de har på bästa möjliga sätt. Att kunna både vara inne och ute är ett fantastiskt sätt att lära ut och lära sig på. I förskolans läroplan (Skolverket 2010 s, 7) kan man läsa att ett av uppdragen för förskolan är att under dagen på förskolan skall barnen kunna växla mellan olika aktiviteter. Barnen skall kunna vara inomhus och utomhus och utrymme för fantasi, kreativitet i lek och lärande skall pedagogerna ge dem. Utomhusvistelsen i en utomhus miljö samt i en naturmiljö bör ge möjlighet till lek och andra aktiviteter.

Utomhuspedagogik har vi som ett stort intresse men ser det inte som den enda pedagogiska metoden utan som ett komplement i vårt arbete med barnen. Den har bara varit en liten, men en väldigt intressant del i vår lärarutbildning och under kursens gång blev vi inspirerade av att fördjupa oss mer i ämnet. I utbildningen till förskolelärare har vi fått upp ögonen för utomhuspedagogik och sett hur man kan arbeta med utevistelsen, det är något vi saknat i tidigare arbetserfarenhet. Vi upplever att många förskolor använder utevistelsen som ett tillfälle för barnen att få springa av sig och att personalen får tid att prata sinsemellan. Grahn (2007) skriver att många ser att det är nyttigt för barn att vara ute varje dag, men att hur miljön är uppbyggd och vad barnen leker inte är lika viktigt. Det finns en föreställning om att barn kan leka var som helst menar han. Efter 10 års arbetserfarenhet på olika förskolor upplever vi att pedagogerna inte alltid ser möjligheterna med utevistelsen utan kanske mer problemen i första hand som exempelvis tidsbristen och administrativt arbete. Med detta arbete vill vi se fördelar, skillnader och utvecklingsmöjligheter och hoppas även kunna inspirera, utveckla och skapa ett större intresse att arbeta mer aktivt med utomhuspedagogik. Vi har båda bidragit lika mycket till detta arbete.

Syfte och problemformulering

Syftet är att studera tre förskolor med olika ingångar i relation till utomhuspedagogik. Studien kan ses som jämförande då den avser belysa skillnader och likheter mellan de tre förskolorna. Ett annat syfte är att studera och beskriva de fördelar och nackdelar med olika arbetssätt och utifrån förskolelärares utsagor på dessa förskolor.

Bakgrund och tidigare forskning

Utomhuspedagogik

Utomhuspedagogik eller utevistelse och pedagogisk verksamhet utomhus är något som både de ”traditionella” och i Ur och Skur förskolor arbetar med. I detta avsnitt vill vi lyfta fram forskningen kring utomhuspedagogiken och visa på dess fördelar i utbildningssyften.

Inom utomhuspedagogiken (Szczepanski, 2007) vill man utnyttja upplevelserna av att få vara på plats och få en förstahandserfarenhet utomhus i jämförelse till det vi lär oss genom böcker och traditionella lektioner. Han menar att kärnan i utomhuspedagogiken är just utnyttjandet av upplevelsebaserade, platsrelaterade förstahandserfarenheter utomhus i växelverkan med textbaserade praktiker. Barnen ska få ge sig ut i det levande landskapet och inhämta förstahandserfarenheter istället för att bara läsa om dem. Lärandet ska ske ute i naturen så att barnen själva kan se, känna, lukta och uppleva det som lektionen handlar om. Och man lägger stor vikt vid att alla sinnen ska användas för att på så vis öka inlärningsförmågan. Szczepanski (2007) skriver att cirka 85 % av vår kommunikation inte är verbal, utan vi använder oss till större del av våra sinnen som lukt, smak, känsel och kroppsspråk när vi kommunicerar. När eleverna då får en förstahandserfarenhet där de får använda flera av sina sinnen så är sannolikheten större att inläring sker.

Att få uppleva natur- och kulturfenomen skapar en viktig motivationsfaktor och leder till kreativa läroprocesser. Genom att stimulera våra sinnen med intryck via lukt, smak, känsel, syn och hörseln under läroprocessen så ökar minneskapaciteten.

I undervisning utomhus formuleras inte bara sådant som kan skrivas ner i en text eller i en formel utan även den tysta – ännu icke formulerade – kunskapen, som sitter i muskelns spänning, i äppels doft, i kroppens rytm, i stimuleringen av sinnet för proportioner och i användningen av språkets rikedom bortom grammatikens och ordlistans korrekthet (Szczepanski, 2007 s 13).

Utomhuspedagogikens budskap är enligt Szczepanski (2007 s, 13)

- Kroppen sätter tanken i rörelse.
- Den kroppsliga aktiviteten främjar hälsan.
- Hälsa och lärande hör ihop.

Syftet med utomhusundervisning är att skapa större motivation och upplevelse hos barnen genom att de är i en autentisk lärosituation och får tillfälle att använda flera av sina sinnen. I utomhusmiljön finns det riktiga utgångspunkter för ett lärande där eleverna genom direkta upplevelser av exempelvis språkliga och matematiska begrepp kan förena praktik och teoretiska erfarenheter (Szczepanski, 2007).

Viktigt för utomhuspedagogiken är att skapa relationer mellan tanke och känsla och mellan plats och individ. Att få vistas i utomhusmiljöer väcker frågor från de upplevelser och de iakttagelser barnen gör och eftersom de inte är påtvingade från något håll, så kan de ofta ledas vidare mot djupare kunskap av pedagogen genom att ställa följdfrågor och medupptäcka kring frågeställningen (Dahlgren, 2007).

Johansson (2005) skriver om att när man vistas utomhus vänder man uppmärksamheten mot omgivningen och man ställer in sig på att möta en fysisk och social miljö som är föränderlig och full av överraskningar. Leken blir både mental och fysiskt inriktad genom att barnen i leken tar tillvara på spontana infall och idéer. Johansson skriver också om hur hon erfar att vuxna ofta har starkare minnen från utomhusmiljöer när de tänker tillbaka på sin barndom. Johansson beskriver vidare vikten av att barnen stimuleras genom sina sinnen ges riktiga tillfällen till aktiviteter som lockar till rörelse. Även att barnet vistas i en social och kulturell miljö som inbjuder till samspel, kommunikation och interaktion med andra individer. Hon citerar Hannaford från 1995 "Kropp, tanke och känsla är intimt förbundna med varandra genom komplicerade nätverk av nerver som fungerar som en helhet för att berika vårt vetande" (Johansson, 2005 s 11). Johansson (2005) skriver om hur Bergström (1995, 1997) i sin bok beskriver vikten av att barn får leka "vilda" lekar. Bergström försätter sitt resonemang med hur det i hjärnas djupare delar finns kärnor som mognar bäst i de "vilda" lekarna där det krävs ett sinne för jämvikt i rörelser och kroppsställningar. Även koordinationen det vill säga samordningen mellan kroppsvikten och ögonrörelsen tränas i de "vilda" lekarna. Dahlgren och Szczepanski (2004) menar att genom utomhuspedagogiken får vi en högre vakenhetsgrad, eftersom ju fler impulser som går via det limbiska systemet till hjärnbalken, alltså ju fler sinnen som är aktiva i inläringen, desto större och längre koncentrationsförmåga kommer barnen ha, annars säger den neurobiologiska forskningen att koncentrationsförmågan avtar efter ca tio till tolv minuter (Dahlgren & Szczepanski 2004 hänvisar till Damaiso 2002). Men genom att barnen får använda handen, huvudet och hjärtat i lärandeprocessen kan vi öka barnens koncentrationsförmåga enligt Dahlgren och Szczepanski (2004).

Dahlgren (2007) skriver att lärandet är i sina bästa stunder ett växelspel mellan erfarenhet och reflexion, mellan iakttagelse och teoretiserande, mellan handling och tanke. Dahlgren och Szczepanski (2004) menar att utomhusdidaktik kan ge ett djupinriktat lärande genom att använda ett mer utvecklat växelspel mellan boklig bildning och sinnlig erfarenhet. Läser man en text endast för att lära sig själva texten, går man miste om viktiga insikter och upplevelser. Istället ska man förankra de bokliga studierna, genom att sätta sig i direkt kontakt med de materiella och sociala sammanhang man läser om, och på så sätt aktivera flera sinnen och undvika ett ytligt lärande. Dahlgren och Szczepanski fortsätter sitt resonemang med att hävda att utomhusdidaktiken får sin didaktiska särart genom vara ett komplement till lärandet genom bokliga studier i form av oförmedlad sinnlig erfarenhet. Saknar man inlevelse och realupplevelse av fenomenet är det inte säkert att det man vet är något man förstår. Undervisningen måste i större utsträckning ske där deltagarna får delta i ett levandelandskap där fenomen och processer äger rum i sitt rätta sammanhang. Det måste till en ökad förståelse och kunskap om utevistelsens positiva effekter på vår hälsa, motorik, koncentrationsförmåga och sinnes påverkan, detta är viktiga delar i ett utomhusdidaktiskt sammanhang. I arbetet med utomhuspedagogiken med barnen ska vi ha med oss fem frågor i vårt lärande, var, vad, hur, när och varför. *Var* är vi när vi lär oss och vad har platsen för betydelse för det vi lär oss om. *Vad* kan vi flytta utomhus istället för att ha det inomhus. *Hur* tillämpar man teman så att de passar även ute? *När* passar det att vara ute respektive inne? *Varför* ska vi arbeta med utomhuspedagogiken? Ser vi fördelarna? Dessa "fem frågor är centrala för allt utomhuspedagogiskt arbete" menar Szczepanski (2007 s 26).

Dahlgren och Szczepanski (2004) skriver att i utomhusmiljön finns rikliga möjligheter för praktisk miljölära som kan fungera som en bas för undervisning om vår kropp och hälsa, estetiska upplevelser samt som plats för reflektion. I alla ämnen kan pedagogen använda sig av utomhusmiljön som ett redskap för lärande och på så sätt levandegöra läroplanens intentioner. På så sätt blir inte kunskapen som förmedlas en text eller formel utan innefattar även den ”tysta kunskapen”, alltså den som vi tar till oss av våra sinnen som doften från ett äpple, kroppens rörelser, sinnet för proportioner och så vidare. Kan vi ge barnen direkta upplevelser av olika fenomen i utomhusmiljön får de en helhetsupplevelse och en direktkontakt mellan sig och föremålet för lärandet. Får de beröra, känna och agera i den fysiska miljön ökar autenticiteten och vi blandar in fler sinnen i lärandet (Dahlgren & Szczepanski 2004). Dahlgren (2007) anser att lärande i autentiska miljöer som utomhuspedagogiken använder sig av bidrar med kvalitéer som är värdefulla. När barnen får med sig egna intryck och erfarenheter från den miljö som de lärt sig i slipper vi skapa ett sammanhang där kunskapen är användbar vilket ofta krävs när kunskapen kommit till genom endast böcker. I autentiska miljöer finns även fördelen att vi kan se helheten, hur naturen och dess invånare påverkas av varandra.

Hållbar utveckling

Szczepanski (2007 s 16) menar att ”hållbar utveckling innebär ett överförande av den biologiska och kulturella mångfalden till nya generationer”. Han fortsätter sitt resonemang med att påstå att utomhuspedagogiken kan bidra till att barnen lär sig och engagerar sig i hållbarutveckling, genom att man skapar direktkontakt och förstahanderfarenheter med sin omgivning och människans påverkan av den. Genom att barnen får uppleva naturen och dess artrikedom kan vi skapa ett engagemang kring värderingar och förhållningsätt till naturen som skapar ett hållbart samhälle. Att förlägga undervisning i utomhusmiljö är en självklarhet för att öka engagemanget för natur-, kultur-, miljö- och hälsofrågor i vårt utbildningssystem (Dahlgren & Szczepanski 2004). Björneloo (2011) skriver att hållbar utveckling handlar om solidaritet och ansvar mellan folkgrupper, generationer, nationer, män och kvinnor. Utgångspunkten är en helhetssyn på samhällets och människans behov, problem och förutsättningar. Hon skriver vidare att ekonomi, sociala och miljömässiga förhållande och processer i hållbar utveckling är bärande principer. På Skolverket hemsida kan vi läsa att världens länder är beroende av varandra och de beslut som görs i ett land påverkar även andra länder. Våra skolor, förskolor och vuxenutbildningar i Sverige har ett klart uppdrag att genom ekonomiskt, socialt och ekologiskt bidra till hållbar utveckling (<http://www.skolverket.se/skolutveckling/miljo-och-halsa/hallbar-utveckling> Hämtat: 2013-10-11). Hedberg (2004) utgår från en modell som beskriver elevernas utveckling från barn till miljömedvetna samhällsmedborgare. Där de utvecklas genom att ”klättra” upp för en pyramid med de fem stegen ”vara i och njuta av naturen”, ”se och upptäcka naturen”, ”förstå sammanhangen i naturen”, ”förstå hur människan påverkar naturen” och ”ta ställning och påverka”. Han menar att genom att ta ett steg i taget i pyramiden kan vi förstå naturen och hur vi påverkar den, för att sedan kunna ta ställning för hur vi vill påverka den i framtiden. Dahlgren (2007) påstår att lika stor betydelse som vi vet att arbetet med det demokratiska arbetsätten kan ha för att skapa respekt för demokratiska grundvärden, kan det arbete som utomhuspedagogiken använder sig av ha för betydelsen för individens ekologiska grundsyn.

Gårdens möjligheter

Grahn (2007) skriver i boken Utomhusdidaktik som kunskapskälla att gården på förskolan har blivit allt viktigare i och med att det blir färre utflykter på grund av den ökade barnantalet. Det blir svårare att kunna garantera säkerheten med så många barn per pedagog, så då stannar man oftare kvar på gården. Då är det viktigt att vi har en förskolegård som är pedagogiskt utformad där barnen får möjlighet att utforska med alla sina sinnen. I boken Utomhusdidaktik skriver Åkerblom (2004) just om vikten av att pedagogerna fångar upp barnens nyfikenhet i situationer ute i naturen där de får möjligheten att uppleva saker med flera av sina sinnen. De får känna, dofta, smaka, lyssna och se de saker som vi pratar om, vi lär oss med hela kroppen. Åkerblom (2004) menar att förskolegården kan vara en utgångspunkt för problemlösning och undervisning inom ramen för ekologisk, sociala och ekonomiska aspekter på hållbar utveckling. Förskolegården är i många fall den utomhusvärld som barnen upplever mest, då inser man hur viktig den är och måste uppfylla vissa krav. Den måste uppfylla barnets hela potential, kroppen, känslorna och intellektet måste få utrymme att utvecklas. Den måste väcka barnets engagemang och intresse, det måste även finnas tid och utrymme för barnen att genomföra lekar i lugn och ro utan att bli störda (Grahn 2007).

Grahn (2007) menar att en förskolegård ska innehålla nio huvudkaraktärer: Rofyllt, Vild, Artrik, Rymd, Allmänning, Refug/viste, Samvaro, Kultur och Tillgänglighet och närhet. Han vill att barnen ska ha platser på förskolegården som de upplever rofyllda, där de kan återhämta sig från vildare lekar. Med det vilda menar han till exempel stenhällar eller skog där barnen kan låta fantasin flöda och naturen kan förvandlas med dem. Att gården ska vara artrik innebär att det ska finnas frukter och bär som barnen kan plocka, men även att de ska kunna upptäcka djur i deras naturliga miljö. Rymd är en huvudkaraktär som innebär att barnen ska finna områden där de uppfylls av rymden av stället, det kan vara ett stort tät buskage där leken kan frodas ifred. Allmänningen menar han är öppna ytor där barnen kan cykla eller spela fotboll. Refug eller viste är platser där barnen får vara ifred, dit de kan dra sig undan till en egen koja eller liknade. Att barnen känner samvaro är också viktigt, det kan men uppnå genom till exempel en fikahörna eller andra samlings plaster för barnen och de vuxna. Kultur kan vara flaggstången, majstången, rabatten som är en markering av vår historia och kultur. Med tillgänglighet och närhet är att gården ska kunna nås och användas av alla på ett enkelt sätt. Har gården de flesta av dessa karaktärer finns det goda förutsättningar till att det inleds lekar med samspel mellan dessa områden. Han skriver även om två egenskaper som skiljer sig åt mellan utomhus lek och inomhuslek nämligen inslaget av sinnlighet och vidlyftighet. Med sinnlighet menar han att leken spontant kan påverkas av våra sinnen, lukt, smak, känsel, syn, hörsel. Alltså barnen påverkas i större utsträckning av vad som finns runt omkring dem, vad deras sinnen tar fasta på, det blir ett samspel med miljön. Med vidlyftighet menar han att utomhus kan barnen ägna sig åt leker som är av mer kaotisk karaktär, som till exempel springa, klättra, brottas och jaga varandra. Barnen använder sig av omgivningen, hur landskapet ser ut och har att erbjuda. Gårdarna behöver vara mångdimensionella, alltså det ska finnas flertal uttryck av färger, former, dofter och ljud. Då kan gården möta barnen på olika utvecklingsnivåer och med olika känslor. Grahn (2007) delar in gården i sju delar: Entrézon, Lekbasar, Lugna områden, Anhalter, Dynamiska områden, platser för utpräglat sinnliga lekar och En gradient från trygghet till utmaningar. Entrézonen är området där barnen kommer ut till när de går ut. Detta område ska vara en mjuk övergång från inne till ute, genom till exempel en altan med tak över. Altanen kan även användas av barn och vuxna när det regnar, det ska också fungera som en reträttplats för barnen om de känner sig otrygga. Lekbaserna kan vara stora klippblock, buskage eller som vid naturfattigare gårdar klätterställningar. Här har ofta barnen återkommande lekar, lekbaserna kan användas som hus, affärer, båtar eller liknade. Lugna områden ligger ofta lite vid sidan av, dit barnen drar sig om de vill vara själva en stund eller bara vara med bästa kompis. Anhalter kan liknas vid

mindre lekbaser, där det endast får plats några enstaka barn som till exempel ett litet buskage, men kan också bestå av endast en hög med gräs som i leken är en säng till en docka. Dynamiska områden är öppna platser där barnen kan jaga varandra, brottas, klättra, rulla runt med mera. Platser för utpräglat sinnliga lekar är platser som sandlådan, buskagen eller stenhällar där barnen kan känna naturliga material, så som sand, löv, pinnar och sten. Känna deras olika strukturer och lukter. En gradient från trygghet till utmaningar är det om barnen kan känna sig trygga på gården och samtidigt hitta utmaningar som utvecklar dem, allt från de yngsta till de äldsta barnen. Det ska finnas ett mått av kaos och oförutsägbarhet på gården, det får inte bli för tillrättalagt och sterilt på gården. Finns dessa sju delar på gården menar Grahn att man kan se hur leken böljar fram och tillbaka mellan de olika delarna.

Åkerblom (2004) anser att vid arbetat på förskolegårdarna med barnen blir pedagoger och barn medupptäckare, i större utsträckning än vad andra tillfällen tenderas att bli. Det blir en känsla av att alla är delaktiga i vad som lärs, alla blir delaktiga i utformningen och förvaltningen av gården. Åkerblom menar att detta också kan skapa en större gemenskap i gruppen och det skulle sannolikt de flesta barn må bra av.

Hälsa

WHO definierar hälsa som "ett tillstånd av fullständigt fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande" (<http://www.who.int/en/> Hämtat 2013-10-28). Flera forskare (Szczepanski 2007, Petersson 2004 mfl) inom utomhuspedagogiken lyfter fram vikten av att barnen är fysiskt aktiva under dagen, forskarna vill få till ett mer rörelseintensivt lärande. Enligt Szczepanski (2007) måste fördelarna som kommer från ett pedagogiskt förhållningssätt där man ser sambanden mellan lärande, hälsa och fysisk aktivitet vara en central del av vår framtida skola och förskola. Han påpekar att i utomhuspedagogiken finns rörelsen inbyggd i dess utövande. Genom fysisk aktivitet förbättras uthålligheten och barnets förmåga att skärpa sin uppmärksamhet (Grinberg & Langlo Jagtöien 2000). Regelbunden fysisk aktivitet minskar stress och har en positiv inverkan på immunförsvaret (Nelson 2007). Detta har även Grahn (2007) sett i sina undersökningar att barn med tillgång till stora förskolegårdar, större än 5000 kvm, med naturmark som utmanar dem motoriskt och fysiskt är friskare, leker mer varierat och utvecklar bättre koncentrationsförmåga än barn som vistas på gårdar som är naturfattiga. Även Szczepanski (2007) framförhåller att alla tecken visar på vikten av att barn som får vistas i omväxlande och naturpräglade utomhusmiljöer stärks i dess områden.

Szczepanski (2007) skriver om att ett läroplantillägg från 2003 efter man konstaterar att barn och ungdomar äter fel, rör sig för lite och ökar i vikt, något som kan få svåra följder för deras framtida liv. Szczepanski (2007) förespråkar att förskolan ska lägga grunden hos barnen för ett aktivt liv, genom att se till att de utvecklar sin grovmotorik och får erfarenheter från flera fysiska aktiviteter så att framtida stillasittande kan motverkas. Petersson (2004) skriver att barn med tillgång till gårdar med skog eller naturmark i förskolans omedelbara närhet oftare friska och varierar sina aktiviteter oftare.

Nelson (2007) menar att diabetes och fetma är ökande hälsoproblem hos barn och något som vi måste ta på allvar. Även förekomsten av psykosociala problem har ökat, och dessa kan i flera fall kopplas till övervikt och fetma menar hon. Därför är det extra viktigt att använda en pedagogik som också utvecklar grovmotorik, sociala färdigheter, fysiskt och psykiskt välbefinnande utöver den traditionella kunskapsinläringen. Nelson vill kombinera lärandet och hälsa genom att sätta barnet i centrum, öka deras känsla av kontroll, öka inslag av fysisk aktivitet, få med flera sinnen i inläringen och stimulera samarbete.

Historik runt den traditionella förskolan

I förskolepedagogikens historia skriver Simmons-Christenson (1997) att genom århundrade har pedagoger påverkat och inspirerat varandra och sina efterföljare att bygga upp institutioner och skolor för barn. Den svenska förskolan har i mer än 160 år funnits i olika former. De första idéerna om förskolan kom till Sverige av privatpersoner men då var samhället och myndigheterna ointresserade av förskolan. Förskolans framväxt var i början beroende av entusiastiska och initiativrika personer. De lade ner mycket energi och kraft på att övertyga myndigheter, politiker och pressen. Småbarnsskolorna var de första "förskolorna" i Sverige. Den allra första startades i Stockholm 1836. I Tallberg Bromans (1995) bok kan man läsa att inspirationen och mönster för småbarnsskolorna kom från England och Frankrike och att de i första hand var de inriktade på omhändertagande av barn som saknade omhändertag och tillsyn. Wallberg-Roth (2009) delar upp barnomsorgen i fyra perioder från slutet av 1800-talet fram till i dag.

1. Guds läroplan (slutet av 1800-talet med reformering runt 1860-talet)
2. Det goda hemmets och hembygdens läroplan (från slutet av 1800-talet till mitten av 1900-talet med reformering runt 1930- och 1940-talet)
3. Folkhemmets socialpedagogiska läroplan (mitten på 1900-talet till mitten av 1980-talet)
4. Det situerade världsbarnets läroplan (slutet av 1980-talet till nutid)

I Guds läroplan är undervisning och kristen uppfostran nyckelord för den här perioden. Olika skolämnen undervisas i massundervisning och leken hänvisas till rasten. Massundervisningen i kyrkoinfluerade salar där barnen satt på långbänkar. Pojkarna till vänster och flickorna till höger. Lektionerna pågick inte mer än 20-30 min åt gången på grund av att barnen inte kunde sitta still mer. Småbarnsskolorna hade önskemål att det skulle finnas en instängd gård med en trädgård eller grön plan med en lekställning där barnen kunde springa fritt och leka.

I det goda hemmets och hembygdens läroplan är uppfostran och lek nyckelord. Ledarinnan skulle inte längre vara som lärarinnan (guds läroplan) som drillade barnen utan hon skulle nu vara en symbol för modern i hemmet. Hon skulle leda, vårda och utveckla barnen på ett moderligt sätt. Man ville att undervisning skulle vara så nära vardagslivet som möjligt genom att lära barnen husliga arbeten i undervisningen. Barnens lek inomhus och utomhus jämfördes med arbete.

I folkhemmets socialpedagogiska läroplan förändras syftet i verksamheten från förädling av familjeliv och moral till en personlighetsutveckling. Barnsynen förändras från ett naturbarn till ett likhetsbarn. Klassrummen förändras från hem relaterade rum till samhälls- och vetenskaps rum. Byggmaterial användes lika mycket inomhus som utomhus. Bygglekplatser och bygglekar var populärast bland barnen och det är vad pedagogerna kunde erbjuda barnen att leka med utomhus.

I det situerade världsbarnets läroplan är lärandet är nyckelordet. Största fokuset ligger på vad barn lär i olika situationer. Barnet ses som kompetent medborgare med inflytande över innehåll och arbetsätt. Detta nya arbetsätt gör att det blir förändringar i läraryrket. Pedagogerna arbetar nu som handledare åt barnen där de visar vägen åt att finna kunskap. Naturområde blir ett av de övergripande huvudområdena där innehållet bl.a. rörde livsloppet, växter, människan, djur, miljön, tekniken och matematiken. Även här betonades byggleken i naturen och man hade ofta teman med utflykter i sin närmiljö.

Traditionella förskolan i dag

På Skolverkets hemsida kan man läsa att hösten 2012 fanns det 9 991 förskoleenheter, varav 2 724 fristående förskoleenheter. Sedan 1998 ansvarar Skolverket för Sveriges officiella statistik om förskolorna. (<http://www.skolverket.se/statistik-och-utvardering/statistik/snabbfakta-1.120821> Hämtat: 2013-10-04). De traditionella förskolorna i dag har läroplanen (Skolverket 2010) och skollagen från staten som de måste följa. Skolverket rekommenderar även att ”De Allmänna råden” skall användas. Kommunerna har verksamhetsplaner de skall följa och de kan se olika ut beroende på vad kommunen satt för mål och inriktning. Skolinspektionen kontrollerar att kommunerna följer sina mål och inriktningar. Kommunerna har även ansvar att det finns förskolor och att barnen erbjuds plats. Det är samma regler för de fristående förskolor som de kommunala (Skolverket, 2010).

I det ”allmänna rådet” står det att miljöns betydelse betonas i läroplanen. Barnen skall inspireras till att utforska omvärlden och miljön som förskolan erbjuder, den skall utmana, locka till lek och aktivitet. Miljön skall vara inbjudande och innehållsrik. I en planerad miljö och naturmiljö bör utomhusvistelsen ge möjlighet till lek och andra aktiviteter. De skriver vidare att utemiljön och lokalernas utformning i förskolan sätter ramar för det pedagogiska arbetet. Det skall vara utformat så att förskolans miljö både stödjer och underlättar det pedagogiska arbetet (Skolverket, 2010).

I läroplanen (Skolverket 2010) kan vi läsa om förskolans uppdrag. Ett av uppdragen är att,

Förskolan ska lägga stor vikt vid miljö- och naturvårdsfrågor. Ett ekologiskt förhållningssätt och en positiv framtidstro ska prägla förskolans verksamhet. Förskolan ska medverka till att barnen tillägnar sig ett varsamt förhållningssätt till natur och miljö och förstår sin delaktighet i naturens kretslopp. Verksamheten ska hjälpa barnen att förstå hur vardagsliv och arbete kan utformas så att det bidrar till en bättre miljö både i nutid och i framtid (Skolverket, 2010 s 7)

Vikten av att vara ute och ta till vara på naturens och utevistelser resurser belyses i läroplanen (Skolverket 2010) och några av målen förskolan skall sträva efter är att varje barn

- utvecklar sin motorik, koordinationsförmåga och kroppsuppfattning samt förståelse för sin vikt av att värna om sin hälsa och sitt välbefinnande,
- utvecklar intresse och förståelse för naturens olika kretslopp och för hur människor, natur och samhälle påverkar varandra,
- utvecklar sin förståelse för naturvetenskap och samband i naturen, liksom sitt kunnande om växter, djur samt enkla kemiska processer och fysikaliska fenomen, (Skolverket, 2010 s 10).

Historik runt I Ur och Skur

Pedagogiken I Ur och Skur har utvecklats sedan 1985 med friluftsförbundets friluftsskolor som bas och pedagogisk idé. Denna pedagogik är helt utvecklad i Sverige.

På friluftsförbundets hemsida (Hämtat 2013-09-09) och i ”I Ur och Skur grundbok” (Westerlund et al., 2009) går det att läsa följande om I Ur och Skura historia. Allt startar 1983 då två förskollärare, Siw Linde och Susanne Drougge får en idé om att starta en förskola som grundar sig på Friluftsförbundets barnverksamhet. 1985 startade de den första I Ur och Skur förskolan på Lidingö i Stockholms län. Den heter Mulleborg och är i dag en föräldrakooperativ förskola. 1987 ställer sig Friluftsförbundet centrala styrelse bakom förskoleidén. 1988, ett år senare startar den första I Ur och Skur utbildningen som hålls av grundarna. 1989 startas även den första I Ur och Skur fritidshemmet, Strövarlyan på Lidingö och den första kommunala öppna förskolan, Mullegården i Älvsjö. 1989 bildades stiftelsen I Ur och Skur genom donationer. Huvudsyftet med stiftelsen är att stödja utvecklingen av I Ur och Skur. 1991-1995 startas första kommunala förskolan, sex stycken kommunala dagbarnvårdargrupper och en skola. Sedan 1995 ingår I Ur och Skur till fullo Friluftsförbundet organisation och vid den här tiden finns det 57 I Ur och Skur förskolor och skolor. Några år senare 2007 finns det ca 200 förskolor, familjedaghem, fritidshem och 12 skolor.

I Ur och Skur i dag

I Ur och Skur är en pedagogisk verksamhet som växer fort. Den är religiöst och politiskt obunden. I Ur och Skur finns som föräldrakooperativt, personalkooperativt, handelsbolag, aktiebolag, ekonomisk förening och i kommunalt regi. Det finns drygt 210 I Ur och Skur enheter. Alla verksamheter har ett licensavtal med Friluftsförbundet där man får tillgång till ett nätverk, utbildningar, forskning och vidareutveckling.

Pedagogikens grundidé är att barns behov av gemenskap, rörelse och kunskap erbjuds i stora delar utomhus, med ett arbete mot läroplanens mål med friluftsliv, utomhuspedagogik och upplevelsebaserat lärande som utgångsläge.

Ur och Skurs mål med Läroplanen som grund;

- ge kunskap om naturen och förmedla naturkänsla
- ge ett ekologiskt synsätt och därmed skapa miljömedvetenhet
- ge kunskap om hur man uppträder i naturen och respekterar allemansrätten
- ge stimulans i hela sin utveckling genom att använda naturen
- ge möjlighet till rörelse och gemenskap på ett lustfyllt sätt i naturen
- ge grunden till ett livslångt intresse för friluftsliv (Westerlund et al., 2009 s, 4)

I Ur och Skur strävar de att skapa ett hållbart samhälle genom att arbeta med olika typer av miljöarbete. Bland annat arbetar de med en metodtrappa där trappstegen består av, Känna trygghet och trivsel, Ha roligt i naturen, Se och iaktta naturen, Förstå sammanhang, Människans roll och Påverka (Westerlund et al., 2009).

I Ur och Skur verksamhet är det över 1000 engagerade pedagoger som arbetar med I Ur och Skur. En viktig del som pedagogerna skall arbeta med är det upplevelsebaserade lärandet. Detta är mycket viktigt inom I Ur och Skur. Utifrån barnens förutsättningar skall pedagogerna utnyttja naturens mångfald för att ge grunden till ett livslångt lärande. Centralt för barns lärande är upplevelser och strävan efter att konkretisera abstrakta kunskaper. Barnen skall få

uppleva med hela sin kropp och sinnen (Friluftfrämjandets hemsida, 2013-09-09 och K. Andersson, personlig kommunikation, VD I Ur och Skur, 12 september 2013).

Teoretisk utgångspunkt

Sociokulturellt perspektiv och lärande

Detta arbete har valts att inspireras av ett sociokulturellt perspektiv. I det sociokulturella perspektivet (Dysthe, 2003) läggs stor vikt vid att kunskap konstrueras genom samarbete i ett sammanhang. Därför är interaktion och samarbete av yttersta vikt för barnens lärande.

Dysthe lägger fram ”... sex centrala aspekter i den sociokulturella synen på lärande:

- Lärande är situerat.
- Lärande är huvudsakligen socialt.
- Lärande är distribuerat.
- Lärande är medierat.
- Språket är grundläggande i läroprocessen.
- Lärande är deltagande i en praxisgemenskap.” (Dysthe 2003, s 41)

Lärandet ska vara situerat alltså rikt på innehåll och influera flera sinnen, i lärandet intrigeras både fysiska och sociala kontexter. Sociokulturella perspektivet menar att kontexter är allt omkring oss och ska vävas samman för att bidra till ett ökat lärande. Att lärandet framförallt sker i sociala sammanhang, ses som självklart inom det sociokulturella perspektivet, interaktioner mellan individer är avgörande för både vad och hur man lär. Eftersom kunskap är distribuerat bland oss människor, krävs det att vi befinner oss de grupper där den kompetens vi söker finns för att vi ska kunna lära oss. Att lärandet är medierat menas att genom sociala sammanhang förmedlas kunskap vidare. Detta gör att språket är det viktigaste redskapet vi har för att kunna föra vidare kunskap och lära av varandra. Genom att deltagarna i en lärandeprocess har olika erfarenheter och kunskaper, kan de dela med sig av dessa intellektuella, språkliga, psykologiska verktyg som de har samlat på sig och kan föra dessa vidare till deltagarna (Dysthe, 2003). En grundtanke i ett sociokulturellt perspektiv är att sociokulturella resurser skapas genom kommunikation och det är också genom den som de förs vidare (Säljö, 2000).

För att förstå omvärlden använder vi oss av de fysiska, tekniska och språkliga redskap som vi utvecklat alltså de intellektuella och praktiska resurser vi har (Dysthe, 2003). Även Lave och Wenger (1991) skriver i sin bok om att människors sinnen utvecklas i sociala kontexter, de menar att vi lär oss genom den sociala gemenskapen där deltagarna har olika kunskaper och färdigheter som de bidrar med. De menar att skolan måste uppmärksamma de situationer som eleverna sätts i och kan sättas i, så eleverna hamnar i rätt kontext så att lärande kan ske. Säljö (2000) menar att ur ett sociokulturellt perspektiv sker lärandet i de kontexter som är meningsfulla för eleven och den kultur man befinner sig i.

Dysthe (2003) skriver om vikten av att skolan lyckas med att skapa en god läromiljö och situationer som stimulerar eleverna och gör dem till aktiva deltagare, detta är avgörande för hur eleverna motiveras och känner att det är meningsfullt att lära sig. Fortsatt gäller det att skapa miljöer där eleven känner sig accepterad och känner att de bidrar till det egna lärandet. Det är i det sociala samspelet som lärandet sker. I det sociokulturella perspektivet menar man

att viljan att lära beror på meningsfullhet, vilket i sin tur beror på om kunskapen och det man ska lära sig betraktas som viktigt.

Monica Haraldsson Sträng (2013) beskriver i sin avhandling vikten av att stötta och ge barnen kommunikativa verktyg, så som att samtala om, beskriva och föreställa sig fenomen. Pedagogerna ska tillsammans med barnen diskutera, strukturera, kategorisera och argumentera kring det aktuella temat för lärande.

Design, metoder och tillvägagångssätt

Metod

Nedan följer vår presentation av de metoder som valts inför detta arbete. I metodpresentationen kommer följande delar att vara med, metodval, urval, genomförande, databearbetning och analys, etik och tillförlitlighet.

I det här examensarbetet har vi valt att använda oss av olika metoder för att söka och inhämta information. Här använts e-post, observationsmall, intervju, observation, loggbok och digitalkamera som datainsamlingsmetoder i vårt arbete, just för att studera från många metoder som möjligt på de observationer som gjorts. Johansson och Svedner (2010) skriver att de vanligaste och lämpligaste metoderna inför ett examensarbete är intervju, enkät, observation och textanalys. Vår huvudmetod för datainsamling i detta arbete har varit intervjun. Att intervjua någon ger möjlighet att upptäcka detaljer och få en förståelse för den man intervjuar. En intervju ger intervjuaren möjlighet att vid samtal verkligen förstått rätt, och att man kan klara ut missförstånd som kan uppstå. En nackdel med en intervju är att det kräver mycket tid för förberedelser, genomförande och efterbehandling av material och att man oftast bara intervjuar några (Björndal, 2009).

Till själva observationerna användes en observationsmall. En observationsmall ger en struktur att på liknande sätt se på olika förskolor samt vid olika observationstillfällen. Stukat (2005) skriver att observationer i olika former är bra om man vill se på hur och vad människor faktiskt gör under en aktivitet. Johansson och Svedner (2010) skriver, att det är viktigt att man inför en observation skriver en observationsmall så att man exakt vet hur man skall gå till väga inför själva observationen. De skriver även att erfarenheten visar att observationer är mest givande i arbeten när det gäller att studera undervisningsprocesser. Under observationerna hade vi med oss varsin kamera, där utemiljöerna, innemiljöerna och själva observationerna fotograferades. Under arbetets gång har vi haft kontinuerlig kontakt via e-post med förskolelärarna. Efter besök på förskolan har vi använt oss av loggböcker, där vi skrivit ner våra tankar och reflektioner på situationerna vi observerat. Även här har vi använt oss av våra observationsmallar som grund. Björndal (2009) skriver att syftet med skriftliga reflektioner ger djupare förståelse över händelser.

Urval

Vi har valt att genomföra vår studie på tre olika förskolor i samma stad. En I Ur och Skur certifierad förskola, en som söker tillstånd till att bli certifierad I Ur och Skur och en ”traditionell” förskola. Valet av förskolorna gjordes med utgångspunkten att de skulle vara ifrån samma stad så att de skulle arbeta efter samma kommunala mål och inriktningar. Vi sökte på nätet efter en närliggande I Ur och Skur förskola och tog kontakt med dem. De andra två förskolorna valdes genom egna kontakter. Urvalsgruppen består av sex förskollärare och alla vi intervjuat är kvinnor. Två förskollärare på förskolan som söker tillstånd, två förskollärare på I Ur och Skur och två förskollärare på den ”traditionella” förskolan.

Förskollärarna som kontaktades på den ”traditionella” och den som söker tillstånd till att bli certifierad I Ur och Skur utnyttjade vi kontakter. Dessa kontakter arbetar på andra förskolor och via dem fick vi kontakt med förskollärarna på den ”traditionella” förskolan och den andra förskolan som söker tillstånd till att bli certifierad I Ur och Skur. Förskollärarna kontaktades genom e-post.

Den ena av förskollärarna I Ur och Skur blev slumpmässigt vald genom att vi skickade e-post till förskolechefen efter att vi bestämt oss för vilken förskola som skulle kontaktas. Chefen på I Ur och Skur förskolan bad oss kontakta en förskollärare som hon valt ut. Den andra förskolläraren på I Ur och Skur kontaktades via vår egen kontakt. Från början var det tänkt två förskolelärare från varje förskola skulle intervjuas men på grund av sjukdom kunde inte två av förskolelärarna, den ena på förskolan som söker tillstånd till att bli certifierad I Ur och Skur och den andra på den certifierade I Ur och Skur förskolan medverka.

Genomförande

Datainsamlingen har genomfört på tre förskolor, en I Ur och Skur förskola, en förskola som väntar på att bli certifierade I Ur och Skur och en traditionell förskola. Den första kontakten med förskolorna togs genom e-post där vi frågade om de var intresserade att delta i vårt examensarbete. De förskollärare vi kontaktade gav sitt medgivande till att bli intervjuade och observerade. Vi kom överens om datum och tid via e-post att komma på besök för observation och intervju, och att vi skulle komma en förmiddag för att kunna vara med på en utflykt. Även att personalen skulle informera barnen om att vi skulle komma till förskolan och vara med på deras utflykt.

Alla tre besöken började med att vi mötte upp pedagogerna och barnen inne på deras respektive avdelningar. Vi presenterades för barnen och fick vara med i hallen och hjälpa till då barnen skulle ta på sig sina ytterkläder, skor och ryggsäckar. Vi följde med dem ut på deras utegård där vi samlades upp innan vi gick på utflykt. På förskolorna Aprikosen (Traditionella) och Citronen (certifierad I Ur och Skur) följde vi med hela barngruppen på deras utflykt. På förskolan Bananen (snart certifierad I Ur och Skur) delades gruppen upp i två mindre grupper. Under besöken på förskolorna observerade, fotograferade, antecknade, intervjuade och samtalande vi med både pedagoger och barn.

Efter utflykterna gick vi runt tillsammans med förskolelärarna på deras respektive förskoleavdelning och förskolegård där de visade vad de arbetade med just nu och vad de har arbetat med tillsammans med barnen. Efter våra besök på förskolorna antecknades tankar, funderingar och reflektioner i våra loggböcker. Även efter vårt besök skickades e-mail med intervjufrågorna om igen till alla förskolelärare vi träffat. Där fick förskolelärarna återigen chansen att komma till tals med sina egna tankar och funderingar ifall vi hade missat något.

Databearbetning

Intervjuerna genomfördes med förutbestämda frågor (Se bilaga 1 & 2) bestående av 25 respektive 22 frågor. En intervju mall anpassad till den ”traditionella förskolan” och anpassad till I Ur och Skur förskolan och den som väntar på att bli certifierade I Ur och Skur. Frågorna ställdes inte i samma ordning som de står på pappret utan ställdes till passande situationer under intervju tillfällena. Svaren som förskollärarna gav på frågorna kunde leda till följdfrågor. Tanken med frågeställningen var att inbjuda förskollärarna till samtal om hur och vad de tycker och tänker själva. Esaiasson m.fl. (2012) skriver att i samtals intervjuer förs ett samspelt samtal mellan intervjupersonen och intervjuaren. Beroende på dialogen mellan dem kan frågornas formulering, ordningsföljd och även innehåll att variera. Det vi har gjort heter respondentundersökning och enligt Esaiasson m.fl. (2012) sker detta när intervjuaren vill veta vad var och en av intervjupersonerna tycker och tänker om det undersökningen handlar om. När frågeställningen formulerades hade vi hela tiden vårt syfte som utgångspunkt. Även Merriam (1994) betonar att eftersom vi inte kan observera någons känslor eller hur människor tolkar omvärlden är intervjuer nödvändiga.

Intervjuerna kompletterades med observationer. Till observationerna gjordes ett observationsschema (Se bilaga 3) bestående av 7 frågor. Detta schema var exakt samma på alla tre förskolor. När observationsschemat formulerades hade vi även här syftet för arbetet som utgångspunkt. Genom att man i förväg gjort ett observationsschema, där man i observationen antecknar sina iakttagelser, kallas för en strukturerad observation (Björndal, 2009). Även Merriam (1994) skriver att med ett observationsschema kan man genomföra välstrukturerade observationer och då observera specifika handlingar, personer och händelser. Hon skriver vidare att genom att genomföra observationer ges möjligheter för observatören att studera beteende. Observatören kan se saker och ting från ett annat perspektiv. Saker och ting som för de observerade har blivit en självklarhet och rutin.

Som ett ytterligare komplement i arbetet har vi fört loggbok. Att skriva loggbok är enligt Björndal (2009) ett enkelt och minst tidskrävande sätt för en observatör att skriva ner ens egna funderingar och tankar efter en observation. Syftet med att skriva loggbok är att den kan ge en bättre förståelse av observationerna.

Etik

Vi har enligt Stukat (2011) följt de fyra etiska principerna

1. Informationskravet
2. Konfidentialitetskravet
3. Samtyckeskravet
4. Nyttjandekravet

Informationskravet innebär att informera om syftet med studien och att den är frivillig att delta i. Samtyckeskravet innebär att de som medverkar i studien har rätt att vara med och bestämma på vilka villkor de skall delta och om hur länge. De skall även informeras om att de kan avbryta medverkan om de vill. Konfidentialitetskravet innebär att de medverkande personer hålls anonyma och all data konfidentiellt. Nyttjandekravet innebär att endast i forskningsändamål får den data man samlat in användas till.

Efter vår första kontakt med förskollärarna skickade vi ett godkännandeintyg. Där fick de möjligheten att läsa igenom godkännandeintyget och skriva under. Vi har använt fiktiva namn på alla förskollärare och förskolor. Alla förskollärare har informerats om att de kan ta del av den slutfärdiga studien. All data vi har samlat in används enbart i forsknings syfte.

Tillförlitlighet och trovärdighet

Med reliabilitet menas hur tillförlitligheten i en mätning man gjort i en undersökning är (Stukat, 2005). Vi har i studien försökt att vara så noggranna vi kan genom att skriftligt redogöra våra tillvägagångssätt inför studien. På ett detaljerat sätt beskrivs tillvägagångssättet med våra metoder.

Intervjupersonerna avsatte tid för oss, och de intervjuer och observationer som gjorts kunde genomföras i lugn och ro. Intrycket av intervjupersonerna kändes avslappnade och att de kunde svara uppriktigt och fritt på våra frågor. Om någon annan skulle göra exakt samma undersökning med exakt samma frågor tror vi att de skulle få liknande svar men att tolkningen kanske skulle se annorlunda ut eftersom man troligtvis går in med olika förkunskaper och förståelse. Även om man i en undersökning är flera forskare ligger ansvaret på varje enskild person att all forskning genomförs på rätt sätt och att man följer de regler och riktlinjer som finns (Merriam, 1994). Vi har gjort vårt bästa för att den här studien skall vara så trovärdigt som möjligt.

Med validitet menas hur bra mäter de valda metoderna det man vill mäta i en undersökning. Validiteten kan vara flertydig och svår men för undersökningen väldigt viktig del (Stukat, 2005). Vi har använt olika metoder och informationskällor i tidigare forskning för att stärka reliabiliteten i studien och de förskollärarna vi intervjuat är utbildade i den inriktning inom förskolan de arbetar med.

Under arbetets gång stötte vi på några mindre problem som exempelvis att vi fick bortfall på två av förskolorna och att det var svårt att få tag i någon kontaktperson på I Ur och Skur organisationen. Att stöta på problem på vägen kan i ett arbete påverka slutresultatet, men även ge lärdomar. Det finns alltid och kommer alltid finnas något man kunde ha gjort på ett annorlunda sätt.

Resultatredovisning

Nedan följer vår resultatredovisning utifrån de data som samlats in. I Resultatredovisningen kommer följande delar att vara med, presentation av förskolan, förskolegårdens utformning, beskrivning av en dag på de olika avdelningarna, redovisning av intervjuer, utflykten vi observerade och sist en sammanfattning. Varje förskola presenteras var och en för sig.

Presentation av traditionella förskolan Aprikosen

Förskolan som vi valt att kalla för Aprikosen har fem avdelningar. varv två avdelningar har barn i åldrarna 1-3 år och tre avdelningar har barn mellan 3-5 år. Vi har intervjuat och observerat på en avdelning med yngre barn och på en med de äldre barnen. På avdelningen med de yngre barnen arbetar tre pedagoger varav en är förskollärare, en lärare för yngre åldrar och är barnskötare. Förskolläraren Anna som vi intervjuade har arbetat i två år på avdelningen som har 15 barn inskrivna. På avdelningen med de äldre barnen är de fyra pedagoger tre dagar i veckan och tre pedagoger två dagar i veckan. Det är två förskollärare, en lärare för yngre åldrar och en barnskötare. En av förskollärarna arbetar som stödpersonal i gruppen tre dagar i veckan. Förskolläraren Agnes som blev intervjuad har arbetat på förskolan i 10 år. På avdelningen är 22 barn inskrivna. Förskolan som är belägen i ett villaområde med både skog och hav i närområdet.

Gårdens utformning

Förskolan har en stor gård som omges av en skogsdunge på ena långsidan och förskolebyggnaden på den andra långsidan, på kortsidorna går gångbanor och bilvägen. Förskolegården har tre gungställningar som ligger utspridda en på varje kortsida och en i mitten av gården. Det finns fyra sandlådor varav två av dem har större klätterställningar, en har en brandbil och den sista har ett bord i mitten. Det finns även två stora gräsmattor, en i varje hörn, den ena har en kulle och därifrån går en rutschkana ner, på andra sidan gräs mattan har man byggt upp en stor scen där de har teatrar för föräldrar varje år. På den andra gräsmattan finns fotbollsplan och förskolans lådplanteringar, denna gräsmatta går även att stänga av med hjälp av en grind. På gården finns det bil- och traktordäck utlagda som barnen kan använda i sin lek. Det finns två stora förråd för leksaker, cyklar och annat utomhusmaterial. Runt om gården finns asfalterad väg där barnen kan cykla eller springa. För att inhägna till exempel sandlådor är de delvis omgivna av buskar där barnen även kan leka. Förskolepersonalen har även tillsammans med barnen byggt en affär med hjälp av lastpallar, brädor och en presenning.

En dag på Aprikosens avdelning 1-3 år

Anna som arbetar med de yngre barnen beskriver en vanlig dag på hennes avdelning så här ”Vi börjar dagen med att ta emot barnen i hallen, sen sitter vi och läser en bok fram till frukosten. Efter det så är vi inne och leker och målar tills kl 9:45 då vi går ut på gården och leker fram till kl 10:45, då vi har en fruktstund och sen går vi in på avdelningen igen och byter blöjor med mera”. Vid klockan 11:30 beskriver Anna att några barn följer med en pedagog och hämtar matvagnen medan de andra sätter sig till bords. Efter maten är det vila för barnen och pedagogerna har också sina raster vid den här tiden. När barnen sedan börjar vakna så är vi inne och leker fram till ca 14:30 då vi äter mellanmål och efter det går vi ut igen, nu är klockan ca 15:00 och barnen börjar gå hem, vi är oftast ute tills alla barn har gått hem vilket kan variera från 14 fram till 18:00. Vanligtvis brukar barnen vara ute mellan en och fyra timmar beroende på vilken tid de går hem på dagarna.

Annas beskrivning och tankar kring utomhusvistelsen

Anna berättar att de arbetar med utevistelsen med barnen genom att bland annat prata om årstider, skriver bokstäver och siffror i sandlådan, pratar om träd och blommor de ser, de har egna odlingar, utmanar barnen att utveckla sin grovmotorik, de går även promenader till hamnen, skogen eller lekplatser.

De dokumenterar detta genom att ta foton och prata om vad de gjort under samlingarna, de har även gjort kollage på när de odlar tillsammans med barnen och satt upp det i hallen så att barn, pedagoger och föräldrar kan samtala om detta med barnen. De använder även hjärntorget för att dokumentera och visa föräldrarna vad som händer på förskolan, hjärntorget är en hemsida där föräldrarna kan logga in och bland annat få information om vad som händer på förskolan och pedagogerna lägger upp bilder med mera.

I arbetet på förskolegården tycker Anna att fördelarna med deras gård är storleken, ”för att det finns möjlighet till att leka ostört och alla hittar aktiviteter som passar dem. Bra att kunna vara på den bakre gården om man vill få ett lugnare tempo”. Barnen på hennes avdelning tycker bäst om att leka med brandbilen, i sandlådan eller gunga. Mindre populära är de stora gräsytorerna och stenformationen tycker sig Anna kunna se, hon menar att ”det är inte bara bra med en stor gård, för våra barn som är lite mindre kan det bli för stort och lite skrämmande. Jag önskar att vi hade lite fler rum i rummet, där vi kunde samla barnen och ha organiserad lek eller komma närmre dem. Det kan vara svårt att ha koll på alla när inte alla vuxna hunnit ut”.

Fördelar som Anna ser med utomhusvistelsen är att barnen får träna sin grovmotorik, sitt sociala samspel, får frisk luft, hon påpekar att ”vi kan få in alla ämnen ute, så som matte, språk och så vidare”. En nackdel kan vara att det är svårare att få en överblick över barnen, men de räknar barnen ofta för att bibehålla säkerheten. Anna uttrycker att hon kan se vissa skillnader på hur barnen beter sig ute jämfört med när de är inne, ”vissa barn blir självständigare ute och tar för sig mer medan andra blir mer beroende av pedagogerna än vad de är inne”. Anna tycker att det kan vara svårare att få till pedagogiskt arbete ute på gården på grund av att många barn är i rörelse och det blir mer fri lek för barnen. Men säger att ”jag önskar att de kunde få till fler planerade aktiviteter speciellt med de större barnen på avdelningen och nyttja gården mer som en lärmiljö”.

En dag på Aprikosens avdelning 3-5 år

Agnes som arbetar på avdelningen med de äldre barnen beskriver här hur en dag på deras avdelning kan se ut ”Vi har frukost vid 8:00 och därefter har vi fri lek inomhus och diverse aktiviteter runt vårt tema, ca 9:30 har vi samling och fruktstund, för att sedan gå ut”. Vid 11:30 äter de lunch därefter vilar barnen, de yngre lyssnar på en saga och de äldsta är med en pedagog och pysslar eller likande. Agnes berättar att ”när vilan är över är barnen antingen kvar inne och leker eller fortsätter med sina aktiviteter eller så går vi ut på gården om det är bra väder”. Vid 14:30 äter de mellanmål och sen är de i regel ute tills barnen går hem. Barnen tillbringar i mellan två till fyra timmar ute per dag beroende på när barnen går hem.

Agnes beskrivning och tankar kring utomhusvistelsen

Agnes beskriver hur de går promenader i närmiljön och då brukar de vanligtvis gå till olika skogsdungar, hästhagen eller en utsiktsplats. Då får barnen oftast leka fritt, men ibland har de även planerade aktiviteter, de har till exempel en liten ek som de har planerat tillsammans som de går och tittar till. På gården blir det tyvärr inte så mycket planerade aktiviteter berättar Agnes, de flyttar ut en del inomhusaktiviteter ut på altanen, där barnen även kan ta ut inneleksaker. Hon poängterar att den fria leken är en viktig del för barnen utomhus. Hon menar att de ser det som nödvändigt att komma ut varje dag och då helst minst två gånger per dag. ”Barnen behöver större utrymme för sina lekar och få frisk luft”. Barnen delas ofta upp i mindre grupper så att några får gå ut och några får vara kvar inne för att skapa en lugnare tillvaro för barnen. Agnes berättar att ”vi planerar att tre dagar i veckan dela in barnen i smågrupper och med grupperna börja utnyttja närmiljön mera”. Hon beskriver ”för att göra barnen medvetna om naturen, så pratar vi även med barnen vid till exempel samlingar och utflykter om vikten att värna om naturen, att vara rädda om djur och insekter och varför de behövs”. De berättar vart papper kommer ifrån och varför det då är viktigt att inte slösa på pappret. Barnen och pedagogerna planterar blommor och fruktfrön tillsammans och pratar om årstidsväxlingar och skillnader och likheter i naturen för att tydliggöra allt detta för barnen. Fördelar som Agnes ser med utevistelsen är att det är stora ytor som är bra för barnens grovmotorik, det blir mindre konflikter mellan barnen, de får frisk luft, färre baciller sprids mellan barnen, annat lekmaterial, andra möjligheter till fantasilek och ökad kreativitet. De får också tillfälle att leka med barn från andra avdelningar och på så sätt träna sin sociala förmåga. På frågan om hon kan se några nackdelar med utevistelsen svarar hon ”Har svårt att se några nackdelar. Kanske att man inte kommer lika nära barnen i samtal och i leken. Detta för att baren rör sig på en större yta och vi personal måste också röra oss mer för att se dem. Men det är ju upp till oss pedagoger, hur vi fördelar oss, hur delaktiga vi är och hur vi förhåller oss till deras lek”. Skillnaden hon kan se hos barnen när de är utomhus och när de är inomhus, är att de leker som stimulerar barnens grovmotorik, de leker med fler och andra barn, leker ofta i större grupperingar, de är mer högljuda och det blir färre konflikter.

Pedagogerna dokumenterar med kamera ute på gården lite då och då, vid promenader har de alltid med kameran. Bilderna lägger de sedan upp på hjärntorget där föräldrarna kan ta del av dem. Agnes berättar att ”vi samtalar även mycket med barnen om vad de gjort tidigare för att följa upp och göra dem uppmärksamma på det egna lärandet”. Hon menar att de tyvärr är lite för dåliga på att dokumentera skriftligt, men att de samtalar istället mycket mellan pedagoger för att även delge varandra sina observationer.

För att utevistelsen ska vara säker för barnen berättar hon att de alltid är minst en pedagog ute med barnen, de rör sig över hela gården för att ha koll på var och vad barnen leker. ”vi kollar alltid att grindar och staket är okej”. De pratar även med barnen om vilka regler som gäller på gården, som till exempel hur högt de får klättra i träden, hur man betar sig vid ruschkanan. När de går iväg utanför gården, tänker de alltid över hur många pedagoger och barn som ska med så att det inte blir för många barn för varje pedagog. Barnen bär västar med förskolans telefonnummer på och pedagogerna har med sig telefon och telefonlista till barnens föräldrar. Avslutningsvis beskriver Agnes skillnader på hur de arbetar inomhus och utomhus, ”vi planerar och tänker mycket mer om vårt pedagogiska arbete inomhus, vi utnyttjar inte utomhusmiljön och utevistelsen på samma vis”, här påpekar hon även att de behöver tänka nytt och menar att man behöver bli påmind om det.

En utflykt med Aprikosen avdelning 3-5 år

Vid observationen på Aprikosen följde vi med på en planerad utflykt till skogen där de skulle hälsa på häxan Hia-Hia (som är en figur i Bamse sagan). På utflykten var det två pedagoger och 13 barn. För att komma till skogen fick vi gå en promenad på ca 20 minuter. Nästan framme samlade pedagogerna ihop barngruppen och berättade ”nu är vi snart framme hos Hia-Hia, ni får smyga fram och se om hon är hemma, sen kan vi leka här en stund”. Sedan springer barnen fram till Hia-Hias hus och undersöker det, huset är en stor sten som någon målat fönster och en dörr med texten HIA-HIA ovanför. Hia-Hia var inte hemma så barnen försätter klättra på stenen och leka runt omkring. Pedagogerna är med hela tiden och samtalar med barnen om vart Hia-Hia kan vara. Efter ca 15 min i skogen återvände vi till förskolan.

Presentation av förskola Bananen (snart certifierad ”I Ur och Skur”)

Förskolan som vi valt att kalla Bananen har fyra avdelningar varav en är nästan en certifierad I Ur och Skur avdelning. Resterande tre avdelningar är vanliga ”traditionella” avdelningar. På avdelningen Bananen arbetar fem pedagoger med en barngrupp på 29 barn i åldrarna 1-5 år. Alla är fem pedagoger är förskollärare och fyra av dem är I Ur och Skur pedagoger som även har gått 1-2 comenius utomhuspedagogiska kurser inom EU. Berit som intervjuades på den här förskolan har arbetat som förskollärare sedan 1996, men är ny på den här avdelningen och har arbetat som pedagog där sedan augusti. Förskolan som vi valt att kalla Bananen ligger centralt mitt i ett bostadsområde. Förskolan har nära till ett skogsområde som de ofta går till.

Gårdens utformning

Förskolan har en mellanstor och öppen gård. På en av kortsidorna av gården finns en samlingsplats/grillplats som ligger i anslutning till en skogsdunge och på den andra kortsidan står ett förråd med utomhusleksaker och cyklar. På den ena långsidan finns en gräsmatta och längs med utanför staketet går det en gångväg. På den andra långsidan ligger förskolans baksida mot gården med en lång träaltan. Ena kortsidan av altanen och långsidan har ett staket. Alla fyra avdelningar har en ingång/utgång mot gården via altanen. Mitt på gården har förskolebarnen tillgång till två gungställningar stående i sandlådor med trä staket runt om. Gungställningarna står mittemot varandra. På ena sidan av en av gungställningarna ligger en träbåt i en sandlåda och på andra sidan av den andra gungställningen finns en klätterställning med rutschkana stående i en sandlåda. Runt om gården går en asfalterad väg där barnen cyklar runt.

En dag på Bananens avdelning 1-5 år

Berit som arbetar på bananen beskriver en vanlig dag på hennes avdelning så här.

”Vi börjar dagen med att öppna förskolan kl 07:00. Drop-in frukosten börjar kl 07:30. Efter frukosten är det fri lek inne fram till kl 8:30 då vi börjar gå ut på gården. Vi går på utflykt i grupper ca 09-09:30. Så som det ser ut nu är lunchen på förskolan alla dagar kl 11:30. Efter lunchen är det vila inomhus. Vi har vilan uppdelat i mindre grupper”. När barnen har vilat färdigt går de ut igen och är ute fram tills det är dags för mellanmål kl 14:00. Så länge vädret tillåter och det är ljusst ute, är de ute tills barnen går hem. Onsdagar och fredagar har de aktiviteter inomhus fram tills kl 10:00.

Berits beskrivning och tankar kring utomhusvistelsen

Berit berättar att de arbetar mycket med utevistelser genom att minst tre dagar i veckan går de ut i deras närmiljö och oftast till skogen. Under våren gick alla pedagoger på avdelningen Knopp-, Knytte- eller Mulle-kurser. Dessa olika grupper har de nu startat upp med sina egna förskole barn. ”Eftersom vi startar upp i en befintlig barngrupp som delvis arbetat med utomhuspedagogik så har de flesta barn samma utgångspunkt. Därför har vi i alla tre grupperna valt att börja med att fokusera på ”metodtrappans” nedre steg, ”Känna trygghet och trivsel”, för att sen i olika takt vandra uppåt. Varje grupp ha nu sin ”trygga” och välkända plats i skogen dit vi återkommer varje vecka”. I Knoppgruppen har de tagit fasta på barnens egna intresse, spindlar. I Knyttegruppen har de mycket matematik baserad på naturen och i Mullegruppen har de gjort lite olika saker och mycket har gått ut på att uppleva, utforska och träna grovmotoriken. Fördelar som Berit ser med utomhusvistelsen är att den ”passar alla barn även de med lite myror i rumpan. Vi har sett att det är färre konflikter både mellan vuxen/barn och barn/barn” En nackdel kan vara att de glömmer av att man kan vara inne. För att få en balans måste de tänka till på vilken aktivitet som passar bäst inne och vad som passar bäst att göra ute. Som det ser ut nu spenderar de all tid utomhus utom frukost, lunch och vila. När de är ute på gården leker barnen helst i skogsdungen och i ett av hörnen på gräsmattan där körsbärsträdet står. De leker minst i sandlådan men det blev bättre för ett tag sen då de fick en trälåda att förvara sandleksaker i. Berit berättar vidare att hon tycker att ”Staketet mellan altanen och ”gården” är i vägen för oss som pedagoger, men inte för barnen, när man behöver ta sig snabbt fram eller in och ut. Gården är lite ointressant, för lite variation. Fördelar med gården är fruktträden som finns kvar sedan länge, skogsdungen samt vår stora gräsmatta. Sen har vi altanen där man kan flytta ut ”inneverksamheten”.

När vi samtalar vidare om hur barn lär utifrån ”I Ur och Skur” tankesätt svarar Berit att ”Än så länge kan jag se att barnens motorik stärks, de leker i andra konstellationer och i större grupper, vi fokuserar på barnens visade intressen” och negativt ”NEJ!!! Ha, ha, ha... jo, vi kom på igår att ”dötiden” då man går inne och kan fixa och plocka som man ibland gör för att inte allt ska bli kaos, den tiden finns inte när man är ute mycket... så saker ligger ouppackade och ibland blir det rörigt”. För att stärka barnens medvetenhet om miljön har pedagogerna fått gå en miljöutbildning, ”vi sopsorterar, handlar ekologiskt och släcker lampor där ingen leker”. Avdelningens fokus har varit själva uppstarten och därför har dokumentationen ”hamnat lite efter”. Berit berättar att de fotograferar och bloggar men blir inte så ofta som de önskar. De har en dokumentationsvägg inne i hallen där de sätter upp aktuell dokumentation om vad de olika grupperna gör just nu. ”knoppväggen är full med spindlarna vi gjort. Där sitter även de sånger och ramsor som vi använder oss av just nu och lite frågeställningar som vi arbetar kring. Bilderna vi tar är på det som sker och inte på barnen, utan typ på plaskande fötter i en vattenpöl, händer som lägger mossa på spindelboet osv”.

En utflykt med Bananens avdelningsgrupp 1-2 år

Vid observationen på Bananen följde vi med på en planerad utflykt till ett kastanjeträd där barnen skulle få göra spindlar av kastanjer. På utflykten följde en pedagog och fem barn med. För att komma till kastanje trädet fick vi gå en promenad på ca 15 minuter. Framme vid kastanj trädet sätter sig pedagogen och barnen i en liten ring på marken. Samlingen börjar med en knackapå-visan.

”Vi knackar på, får vi komma in i naturen, till alla djuren?
Vi knackar på, är det nå`n som hör, vi vill gärna veta vad ni gör?
Nu öppnar vi, dörren och går in i naturen, till alla djuren.
Kom och följ med alla som är här, äventyret väntar på oss där”.

Pedagogen har med sig en ryggsäck med rekvisita som hon presenter för barnen. En skolåda av kartong, en vit plastduk, piprensare, plastögon, snöre, sax, små vita plastburkar med lock och en plast spindel. Berit visar hur de skall göra och aktiviteten sätter igång. Barnen letar upp var sin kastanj och tillsammans med pedagogen börjar de tillverka sina egna kastanje spindlar. Pedagoger visar och samtalar med barnen under hela aktiviteten. När hon tar upp en av kastanjerna som fortfarande har ett halvt skal på tar hon av skalet och frågar barnen om de vill känna. Kastanjen skickas runt i gruppen. ”Känn med händer och kinden hur kastanjen känns” säger Berit. ”känns det lent?” ”Jaaa” säger två av barnen, de andra sitter tyst och bara känner med sina händer och kinder hur det känns. ”Känn nu försiktigt på skalet” säger Berit samtidigt som skalet går runt. ”Hur tycker ni det känns?” Ingen säger något och känner väldigt försiktigt på skalet. Ett av barnen i gruppen säger ”den är sticksig” Berit svarar ”Ja, den har små, små taggar så man skall vara försiktig med skalet”. Aktiviteten varar i ca 30 minuter. Barnen får var sin plastburk som de lägger sina kastanj spindlar i. Pedagoger berättar att när de kommer tillbaka på förskolan kommer de att limma ihop spindel. De avslutar sin utflykt med slutet på knackapå-visan.

”Nu stänger vi, dörren och går hem, från naturen och alla djuren.
Vi säger tack och lämnar ingenting.
Vi vill gärna komma hit igen”.

En utflykt med Bananens avdelningsgrupp 3-4 år

Vid observationen var det två pedagoger och 9 barn i åldrarna 3-4 år närvarande. Klockan 9:00 började utflykten och ca 10 minuter bort är skogsdungen dit de går. Pedagogerna samlade barnen till en samling och barnen plockade upp sina sittunderlag som de hade i sina ryggsäckar, där de även hade vattenflaskor och ombyte med sig. Samlingen innefattade sång och en matematik övning, där barnen fick räkna prickarna på nyckelpigor som barnen gjort vid ett tidigare tillfälle. Sedan fick de frukt och leka fritt i skogen och på bergen. Förskolläraren Birgitta berättade att ”eftersom vi nyligen börjat arbeta med I Ur och Skur så är barnen lite ovana att vara i skogen, så nu i början vill vi att de ska lära känna miljön och känna sig trygga här”. Tanken är att framöver ska det blir mer pedagogiskt arbete på utflykterna, de arbetar nu in ett system där en pedagog har ett övergripande ansvar över barngruppen och ser till att inget barn försvinner eller gör sig illa, medan den andra pedagoger kan gå in mer i barnens lekar och arbeta med lärandesituationer. Ett av barnen hittar en skalbagge som han plockar upp och visar för några av de andra barnen. En av förskollärarna berättar då att de har velat köpa in naturböcker som de kan ha med sig på utflykterna så att de lättare kan ta tillvara på likande situationer och direkt slå upp i böckerna till exempel vad detta var för skalbagge. Vid klockan 11:10 gick vi tillbaka till förskolan.

Presentation av certifierad I Ur och Skur förskolan Citronen

Förskolan som vi valt att kalla för Citronen har fem avdelningar. varv två avdelningar är certifierade I Ur och Skur. Förskola ligger i ett område med närhet till hav, skog och damm. Den byggdes hösten 2011 och har således nya och fräscha lokaler och utegård. Cissi som intervjuades på den här förskolan har arbetat som förskollärare i 12 år och på I Ur och Skur avdelningen i ett och ett halvt år. Hon arbetar tillsammans med två barnskötare som arbetat på avdelningen sedan augusti 2012 respektive augusti 2013. På avdelningen är det 21 barn inskrivna i åldrarna 2,5-5 år.

Gårdens utformning

Förskolan har en stor utegård som kan delas upp i olika delar, en del som finns direkt när de kommer ut från förskolan som är mer anpassad för yngre barn, där finns det sandlåda med bord. Sen en större del med klätterställningar, vägar för cyklar, sandlådor, gungor, en båt, små hus, ett stort förråd. I förrådet har de leksaker, cyklar och annat material som till exempel vägskyltar, en dusch som de kan koppla till vattenslangen, lådor märkta med tyger, vattenfärger, pussel och spel, papper och kriter, hammare och spik, lappar och kikare, matte, böcker och garn. De har även en hel del naturmaterial på gården tre stora trädstockar där barnen kan klättra runt på och som de även använder till att ha samling på, trädstockar för balansering, en bil gjord av en trästock, trälåda och en gammal ratt. På baksidan finns planterings lådor, växthus och område där barnen kan plocka ut material för att arbeta med bild och form. Det finns en hinderbana gjord av gamla bildäck som är nergrävda så att barnen kan hoppa eller krypa igenom dem. Här ligger även ett vindskydd där de yngsta barnen sover i sina barnvagnar. Runt om på gården har de gjort små ställen av trädstockar och stubbar till samlingsplatser där de kan pyssla eller ha samling vid.

En dag på Citronens avdelning 2,5-5 år

Cissi beskriver hur en typisk dag kan se ut klockan 7:30 – 8:00 serveras drop-in frukost. Efter frukosten dukar en pedagog bort frukosten och sedan packars ryggsäckarna inför dagens utflykt. Den andra pedagogen ser till att barnen prövar att gå på toaletten och klär på sig ytterkläder för att gå ut på gården och vänta in övriga barn och personal. Klockan 9:00 när all personal och alla barn kommit går de från förskolan ut i naturen och har verksamhet fram till lunch som är kl 11:45 på förskolan, när vädret tillåter äter de ute. Efter lunch är det läsvisa i två mindre grupper, beroende på väder och årstid är läsvisan ute eller inne. Efter läsvisan är pedagogisk verksamhet eller fri lek inne på vintern och ute på sommaren. Klockan 14:30 är det mellanmål som oftast äts ute på gården förutom på vintern. Efter mellanmålet är de ute fram till förskolan stängs vid 18:00.

Cissis beskrivning och tankar kring utomhusvistelsen

Cissi berättar att alla som arbetar på avdelningen har ”valt att arbeta med I Ur och Skur för att vi brinner för naturen och utevistelsen”. Hon beskriver ”syfte och mål med vår verksamhet är att ge barnen miljömedvetenhet genom verksamhet ute i naturen. Vi strävar efter glada och nyfikna barn med lust att lära. Vårt tänk är allt vi kan göra inne, kan vi göra ute. Rosor på kinden och solsken i blick symboliserar vår verksamhet. Rosorna på kinden symboliserar friskheten som kommer med utevistelsen och solsken i blick är att vi tänker möjligheterna som finns med att vistas i naturen, vårt positiva tänkande. Vi strålar ikapp med vår pedagogik”. Cissi menar att de arbetar med förskolans läroplan som grund men att de väljer att flytta ut verksamheten och att de använder sig av material som naturen har att erbjuda. De räknar med kottar, mäter med pinnar, har teknik med hjälp av hav och sjö. Vad sjunker? vad flyter etc. På utflykter har de även med material som lappar som vi undersöker med, papper att måla på, snören att skapa med etc. Fördelarna som de ser med utevistelse är friskare barn, större yta att vistas på, frisk luft, barnen får bra grovmotorisk träning, lärdom om vår miljö i tidiga år, gemenskapen växer när vi går ifrån förskolan, de leker blandat mellan pojkar och flickor, genus neutrala leksaker genom naturmaterial med mera. Om hon ska se några nackdelar med att vara ute mycket kan de ”vara att barnen missar en del inomhus samverkan som ex samsas på mindre ytor, dela med sig av leksaker, dock är vi inne och har vår verksamhet där en stund på dagen, framförallt på vintern”.

För att försäkra sig om säkerheten har barnen alltid västar på sig med förskolans namn och telefonnummer, pedagogerna har kontaktlistor med sig, en pedagog går alltid först och en sist i ledet, barnen har fasta gå kompisar och platser i ledet, barnen använder sig av ”gå ringar”

som är ett rep bundit till en cirkel så att det är lättare att hålla varandra. Cissi poängterar vikten av att räkna barnen regelbundet, berätta för någon på förskolan vart de tar vägen och att ha tydliga gränser för barnen där de vet att de får vistas i skogen. Hon uppskattar att de spenderar i snitt 75 % av en dag utomhus.

Dokumenterar gör de med hjälp av digitalkamera, de använder bilderna för att synliggöra aktiviteterna och lärandet. För att ta tillvara på det som barnen hittar i naturen använder de sig internet och böcker för att ta fram information om djur och växter. Cissi berättar att de ”kommer snart att börja använda vår nyinköpta Ipad med 3G som vi kommer att ha möjlighet att ta med oss ut i naturen och söka information på”. Barnen har även egna dokumentations pärmar på förskolan där de samlar material och som synliggör deras läroprocess.

Fördelar som Cissi ser med deras gård är att den är stor så det finns gott om rörelsefrihet för barnen. ”Vi kan bedriva olika pedagogisk verksamhet ute samtidigt då man alltid kan hitta en del av gården som är tillgänglig för aktivitet. Vi kan dela av gården så de yngre barnen kan leka i lugn och ro utan att behöva ”akta” sig för de äldre barnen som t.ex. cyklar snabbt, sparkar boll och gungar högt”. Hon tycker det är bra att de äldre barnen kan utöva sina lekar utan att alltid behöva ta hänsyn till de yngre barnen. Att de har många olika möjligheter till samlingsplatser utspridda över hela gården, i form av stubbar och stockar, upplever hon som väldigt användbart. Hon upplever att det finns mycket för barnen att göra på gården som ”leka vid lekhusen, med klätterställningen och så finns det stora öppna ytor till bollspel och andra rörelselekar som kräver utrymme. Vi har också gungor, buskar, stockar barnen kan klättra på, sandlådor”. Vart barnen helst leker är väldigt individuellt men hon upplever att buskarna är populära, ”de gillar att leka inne i buskarna som blir som en koja för dem”. Det hon kan sakna på gården är ställen där barnen kan vara och kunna känna att de kan få ha lite lugn och ro om de behöver det. ”Jag skulle vilja plantera pilträd på olika platser på gården som kan bilda kojor där barnen kan vara”. Hon uttrycker även att det ibland kan vara ”svårt att ha en önskvärd överblick över vad som sker i ute på gården bland barnen och att vara närvarande som pedagog och följa upp barnens lekar”.

Skillnaden som Cissi upplever med I Ur och Skur jämfört med traditionella förskolor är att ”i vår verksamhet är det tankesättet som genomsyrar alla pedagoger och föräldrar, att det går minst lika bra att bedriva en bra förskoleverksamhet utomhus som inne. Vi behöver inte diskutera om vi ska vara inne eller gå ut om det ex regnar, svaret är självklart att vi kan ha verksamhet ute fast det regnar och använda oss av regnet som ett pedagogiskt verktyg”. Hon berättar att de arbetar mycket med att barnen ska bli miljömedvetna och om hur de har miljöstationer där barnen sorterar skräp och matavfall. De flesta föräldrar har aktivt sökt för att få sina barn på en I Ur och Skur förskola och Cissi upplever ett ”större engagemang i verksamheten” än vad hon gjort på tidigare arbetsplatser. Förskolan bjuder även in föräldrar till ”fixar dagar” där de aktivt får delta och påverka barns förskolemiljö. Cissi berättar att de uppmuntrar föräldrar att delta i verksamhet genom att till exempel var med i skogen.

En utflykt med Citronen avdelning 3-5 år

Vid tillfället för vår observation på Citronen skulle hela avdelningen gå till skogen, det var två ordinarie pedagoger, en vikarie och 19 barn. Detta gör de minst två gånger i veckan, utflykten börjar kl 9:00 då alla pedagoger och barn har kommit till förskolan. Pedagogerna har med sig två stora ryggsäckar med bland annat sittunderlag, plåster, papper och kriter, förstoringsglas, lappar, frukt med mera. Barnen har också ryggsäckar med sig där de har en vattenflaska och ombyte. Efter en cirka fem minuters promenad är vi framme vid skogen, här använder sig de sig av en ramsa för att få tillträde till skogen. Cissi vänder sig till barngruppen och säger ”nu måste vi fråga skogen om vi får komma in, vi får gå försiktigt fram till trädet och så viskar vi. Knack, knack, knack får vi komma in? Vi får bara komma in om vi lovar att inte skrämma djuren med höga röster och att vi ska vara rädda om naturen”. Detta gör de för att göra barnen medvetna om att visa respekt och värna om naturen. Inne i skogen vid samlingsplatsen får barnen sätta sig och Cissi har en samling, barnen får bland annat i uppdrag att leta efter något i naturen som de kan förknippa med en bokstav. De får sedan berätta för gruppen vad de hittat och hur de tänkt. Efter samlingen får barnen leka fritt i skogen, de kan också använda sig av det material som pedagogerna har med sig i sina ryggsäckar. Barnen har kojor som de gjort från tidigare utflykter som de leker och fortsätter bygga på. Vi återvänder till förskolan vid 11 efter att varit i skogen i två timmar.

Sammanfattning

Alla tre förskolor vi genomfört vår studie på ligger i samma stad. En I Ur och Skur certifierad förskola, en som söker tillstånd till att bli certifierad I Ur och Skur och en ”traditionell” förskola. Alla tre förskolor har liknande förutsättningar när det gäller närmiljön.

Barngrupperna och antalet pedagoger per barn är ungefär lika stora på alla tre förskolor, det som skiljer pedagogerna åt är att de har olika typer av utbildning. På den traditionella förskolan Aprikosen arbetar två förskollärare, en lärare för yngre åldrar och en barnskötare. På förskolan Bananen, nästan certifierad I Ur och Skur arbetar fem förskollärare varav fyra är I Ur och Skur pedagoger. På förskolan Citronen, certifierade I Ur och Skur arbetar en förskollärare och två barnskötare.

Förskolegårdarna är ungefär lika stora till ytan men skiljs åt genom material som finns på gårdarna. Den snart certifierade I Ur och Skur förskolan Bananen, har minst material på sin gård för barnen. De har ett förråd med utomhusleksaker, två gungställningar, träbåt, cykelbana och en klätterställning med rutschkana. Den traditionella förskolan Aprikosen, har tre gungställningar, fyra sandlådor, klätterställning, brandbil, cykelbana, scen för teatrar, lådplanteringar, bil- och traktordäck och två stora förråd för utomhusleksaker. I Ur och Skur förskolan Citronen, har sandlådor varav ett har bord, klätterställning, gungor, cykelbana, en båt, små hus och ett förråd med utomhusmaterial. Citronen har även en del naturmaterial på sin gård som stockar och stubbar. Även en hinderbana gjord av bildäck och ett vindskydd för de barn som sover ute.

En vanlig dag på förskolan ser lite olika på de tre förskolor. Frukosten äter alla tre förskolor inne. Sen går de ut och är ute med olika typer av aktiviteter fram till lunch. Lunchen äts alltid inne på den traditionella förskolan och på den förskolan som söker tillstånd till att bli certifierad I Ur och Skur. Om vädret tillåter äts lunchen ute på I Ur och Skur förskolan. Efter lunchen och fram till mellanmålet är den traditionella förskolan inne. Förskolan som söker tillstånd till att bli certifierad I Ur och Skur går ut fram till mellanmål och I Ur och Skur certifierad förskolan är inne på vintern och ute på sommaren fram till mellanmål. Efter mellanmålet är alla tre förskolor ute tills förskolorna stänger.

Alla tre förskolor går på utflykter med barnen någon till några gånger i veckan i sina närområden. I Ur och Skur förskolan Citronen och snart certifierad I Ur och Skur förskolan Bananen skiljer sig utflykterna från den traditionella förskolan Aprikosen. Gemensamt har förskolorna Citronen och Bananen att de alltid startar upp med en samling i naturen med en ramsa eller sång som handlar om att få komma in och besöka naturen. Därefter har de en planerad aktivitet. Efter aktiviteten får barnen leka fritt innan det är dags att gå tillbaka till förskolan igen. På den traditionella förskolan Aprikosen planerar de oftast vart de skall gå, men har inte alltid pedagogiskt syfte med utflykten, vilket de andra två förskolorna har.

Resultat analys

Avslutningsvis har vi en slutdiskussion där vi analyserar och diskuterar de resultat som vi fått fram i vårt examensarbete.

Utomhuspedagogik ur ett Sociokulturellt perspektiv

Cissi berättar att de använder sig av internet och böcker för att följa upp det som barnen hittar och undrar om ute i naturen, de ska också börja använda sin Ipad ute i skogen så att de direkt kan söka information om det barnen undrar över. Detta är något som de även på Berits förskola uttrycker att de skulle vilja ha i sitt utomhuspedagogiska arbete. Szczepanski (2007) skriver om vikten att utnyttja upplevelser och förstahandserfarenheter, genom att direkt koppla till textbaserad fakta. Som vid utflykten med Bananens avdelningsgrupp 3-4 år där ett barn hittar en skalbagge, där uppkom en lärande situation där pedagogerna kunnat fånga barnens intresse om skalbaggen om de haft rätt verktyg som t.ex. faktaböcker. Vi anser att det är viktigt att fånga upp barns intresse i situationer där de uppkommer så att lärandet blir meningsfullt för dem. Dahlgren (2007) skriver om hur lärande i autentiska miljöer är värdefulla för barnen genom deras egna intryck och erfarenheter som kopplas till lärande. Dysthe (2003) skriver om det sociokulturella perspektivet där hon framhåller sex punkter som hon anser är viktiga för att lärande ska ske på bästa sätt. Vi menar att genom utomhuspedagogiken får man med alla sinnen, plats- och förstahandserfarenheter vilket gör lärandet situerat som är en av hennes punkter.

Anna beskriver att hon är medveten om att de kan få in alla ämnen i vistelsen utomhus, men säger även att hon upplever att det är svårare att få till ett pedagogiskt arbete ute. Åkerblom (2004) menar att pedagoger som är oerfarna med pedagogiskt arbete utomhus ofta upplever det svårare att få till ett planerat pedagogiskt arbete i utemiljön. Szczepanski (2007) påpekar att vi måste ta med oss vårt pedagogiska arbete ut i naturen så att barnen själva kan se, känna, lukta och uppleva. Genom våra observationer och intervjuer med förskolorna som arbetar med I Ur och Skur har vi sett möjligheterna, och vi tror att mycket handlar om att bli medvetna om dessa och ta ett aktivt beslut att man vill arbeta med utomhuspedagogik. Förskolelärarna på den traditionella förskolan uttrycker att de vill arbeta mer medvetet med utomhuspedagogiken men att det inte riktigt blivit så. Alla förskolorna vistas ute i naturen, skillnaden vi såg är att de förskolor som arbetar med I Ur och Skur, tar med sig det pedagogiska arbetet ut i skogen och tar tillvara på lärande situationer och använder naturen som ett verktyg. Den traditionella förskolan beskriver hur de går på promenader ut i naturen. Vi upplever att de inte alltid har en pedagogisktanke eller mål med promenaden. De går ofta till olika ställen som lekplatser, skogen, en hästhage eller vattnet. Medan de I Ur och Skur ofta går till samma ställe i skogen för att skapa en trygghet hos barnen när de är i naturen, vilket är en förutsättning för lärande. Det första steget i deras metodtrappa är just att barnen ska känna trygghet och trivsel i naturen.

Under observation på den traditionella förskolan följde vi med på deras utflykt och tyckte oss kunna se att de inte hade någon pedagogisk tanke bakom utflykten, utan mer ett avbräck från förskolegården. Även om man får med flera fördelar i att gå en promenad och vistas i skogen, som till exempel utveckla grovmotorik, få en känsla för skogen och aktiverar sinnen, kändes inte dessa särskilt medvetna. Vid observationerna hos den certifierade I Ur och Skur förskolan kändes det redan tidigt att de hade ett mål och syfte med utflykten. De hade en plats i skogen där barnen verkade trygga och trivas. Cissi hade förberett en pedagogisk aktivitet där de fokuserade på skriftspråk. De hade även med sig material som de tillsammans med barnen kunde utforska naturen med. Förskolan som väntar på sin certifiering I Ur och Skur, la fokus på att barnen nu i början skulle utveckla en vana och trygghet i att vistas i skogen. De hade även samling i naturen där de använde sig av naturen som ett verktyg i utvecklandet av barnens matematiska medvetenhet. Fördelarna med att ha en trygg och trivsamt plats i naturen för barnen där de kan på ett avslappnat sätt vistas på. Det är viktigt att förbereda och planera de aktiviteter som man vill genomföra så att det pedagogiska arbetet inte blir lidande. Att ha med sig material till barnen som luppar, förstöringsglas och natur böcker med mera, kan vi utforska naturen tillsammans med barnen. Detta hade I Ur och Skur förskolan med sig, medan de två andra inte hade med sig något sådant, den snart certifierade I Ur och Skur uttryckte önskan om att i framtiden köpa in detta. Dysthe (2003) skriver om sociokulturella perspektivet och menar att detta är pedagogiska ”verktyg”, alltså konkreta resurser vi använder för att använda oss av i olika situationer och för att förstå omvärlden bättre. Under dessa förlopp är språket och kommunikationen grundvillkor för lärandet menar hon. I det sociokulturella perspektivet menar Lave och Wenger (1991) att barnen måste få utveckla sina sinnen i sociala kontexter vi lär oss genom den sociala gemenskapen där deltagarna har olika kunskaper och färdigheter som de bidrar med. En sådan socialt kontext kan vara när barnen får använda sig av naturen för att lära sig skriftspråk, barnen får presentera sina fynd och tankar om dessa. Och på så sätt delger de varandra sina erfarenheter, detta gör lärandet både medierat, socialt och distribuerat vilket är tre till av tidigare nämnda Dysthes (2003) sex punkter.

Alla förskolelärare menar att genom utevistelsen får barnen träna sin sociala förmåga mer än vad de gör inomhus, genom att de leker i större grupper, med andra barn både från sin avdelning och från andra avdelningar på förskolan. Dysthe (2003) skriver att inom sociokulturellt perspektiv är lärandet huvudsakligen socialt, med det menar hon att interaktioner mellan individer är avgörande för hur och vad man lär. Hon skriver vidare att språket är vårt viktigaste redskap och genom sociala sammanhang där kunskap distribueras mellan deltagarna blir lärandet medierat. När lärandesituationer i naturen uppstår och pedagogerna och barn är medupptäckare så skapas det sammanhang där alla kan ta del av varandras tankar och erfarenheter. Dahlgren (2007) skriver att om barn och vuxna får vistas i utomhusmiljöer kommer frågor och tankar att uppkomma ifrån iakttagelser de gör som de sedan kan få djupare kunskap om genom att vara medupptäckare och ställa följdfrågor. Johansson (2005) beskriver att vistas utomhus möter vi en fysisk och social miljö som är förändlig och full av överraskningar.

I intervjuerna menar förskolelärarna att många barn beter sig annorlunda i utomhus miljöer, vissa blir mer självständiga, sociala och vågar ta för sig mer. Det finns även de barn som blir tillbakadragna och söker mer vuxenkontakt. Detta kan bero på att uterummet kan kännas väldigt stort uttrycker bland annat Anna. Barn som annars hamnar i konflikter med andra barn eller pedagoger, kan ha det lättare att hantera den sociala kontakten utomhus där de får större utrymme, inte lika stor konkurrens om leksaker eller ett mer konkret lärande är bland annat anledningar som förskolelärarna ser. Åkerblom (2004) menar att de flesta barn mår av

att använda utomhusverksamheten som ett komplement i det pedagogiska arbetet till inomhusverksamheten, speciellt barn med koncentrationssvårigheter som kan hitta nya roller i barngruppen. Förskollärarna ser att i utevistelsen får barnen tillfälle att både leka vildare och använda högre röster, något som Johansson (2005) skriver att Bergström (1995, 1997) tycker är viktigt för barnens utveckling eftersom dessa lekar kräver att kroppen utvecklar sitt sinne för jämvikt i rörelser och kroppsställningar.

En annan aspekt som Cissi tar upp är genus perspektivet, tidigare har vi skrivit om att barnen leker i större grupper och tränar det sociala. Cissi menar att de också leker mer blandat mellan könen i utomhusmiljön och att i skogen är allt könslost så som kvistar, stenar och kottar. Detta är något som Årleman-Hagsér (2008) skriver om, att skogen är en neural zon där pojkar och flickor leker på samma villkor.

Nackdelar som alla förskolelärarna uttryckte med utevistelsen var känslan av att inte se alla barnen, att inte komma tillräckligt nära dem i leken. Här anser vi att mycket handlar om att pedagogerna är rörliga och aktiva i utomhusmiljön. Cissi tar även upp att hon kan tycka att eftersom de spenderar så mycket tid utomhus, kan de ibland missa att barnen får träna på att umgås på mindre ytor, att det är konkurrens mellan leksakerna. Det som de andra förskollärarna har sagt är positivt med att vara ute för att man slipper de situationerna. Berit pratar om vikten av att få en balans mellan att vara inne och ute som vi tror är viktig, det kan vara lätt att stirra sig blind på en pedagogik och bara se dess fördelar. Men även forskare inom utomhuspedagogiken (Dahlgren & Szczepanski 2004) menar att vi ska se utomhuspedagogiken som ett komplement till den mer traditionella pedagogiken och inte som en konkurrent. Det är viktigt att som pedagog fundera på vart vi har aktiviteterna med barnen, om de passar bäst inne eller ute. Att visa samma fenomen på olika sätt och i olika sammanhang ger chansen till fler barn att förstå.

Hållbar utveckling

Alla förskolorna arbetar med att få barnen intresserade och medvetna om naturen och hur vi påverkar den, genom tillexempel odlingar, källsortering, samtal. Cissi berättade om hur de har miljöstationer på förskolan där barnen är med och sorterar avfall och matrester. Dahlberg (2007) poängterar vikten av att arbeta med hållbar utveckling för att i framtiden få miljömedvetna medborgare med ett medvetet ekologiskt synsätt. Szczepanski (2007) skriver att genom att barnen får uppleva naturen kan engagemang skapas kring värderingar och förhållningssätt till naturen som skapar ett hållbart samhälle.

Gårdens möjligheter

Utifrån Grahns (2007) nio huvudkaraktärer kunde vi se att den traditionella förskolans gård uppfyller de flesta karaktärer, det vi kan sakna är områden som är rofyllda och fler refuger eller viste där barnen kan vara i fred som tillexempel en koja. Även Anna pratar om att hon saknar, som hon uttrycker det, rum i rummet alltså platser där barn och pedagoger kan få vara tillsammans ifred. Detta kan även kopplas till Grahns (2007) sju delar av hur en gård ska vara uppbyggd, och då till ”lugna områden” där barnen kan dra sig undan eller vara med bästa kompis. Delen som tar upp ”Gradient från trygghet till utmaning” har vi sett genom att det alla avdelningar har egna altaner, det finns klätterträd, olika klätterställningar, stora gräsmattor med mera. Men Anna kan uppleva att vissa yngre barn kan uppleva gården storlek som skrämmande vilket kan vara ett problem.

Hos förskolan som väntar på att bli certifierad I Ur och Skur så upplever Berit att deras gård är ointressant och har för lite variation på materialet. Vi har sett utifrån de nio huvudkaraktärerna att förskolegården saknar ”artrik” ”rymd”, ”refug eller viste” och ”kultur”. De saknar planteringar med frukter och bär, buskage där barnen kan leka, platser där barnen kan vara ifred och så saknar de planteringar med mera på gården. Av Grahns sju delar saknar de ”lugna områden” där barnen kan dra sig undan och vara själva en stund och mindre lekbasen, ”anhalter”, där barnen kan leka i mindre grupper. Vad vi upplever saknar de även en gradient från trygghet till utmaningar för många av barnen, förskolegården saknar material som utmanar barnen, det finns för lite variation.

Den certifierade I Ur och Skur förskolans gård har utifrån de nio huvudkaraktärerna inte någon ”refug och viste” enligt Cissi, hon saknar en plats där barnen kan få lite lugn och ro, därför vill hon plantera pilkojor till barnen där de kan få möjlighet att dra sig undan. Vi kan se alla Grahns sju delar på I Ur och Skur förskolans gård, de har en ny fin arkitektur på gården där de både kan stänga av gården i mindre delar för att skapa trygghet och samla barnen, det finns stora ytor att springa på, sandlådor, klätterställningar med mera.

Certifierade I Ur och Skur förskolan har de bästa förutsättningarna för en bra pedagog på gården, deras gård utmanar och inspirerar till lek. De har ett väldigt tillåtande förhållningsätt på gården där de erbjuder barnen material som på många andra förskolor endast används inomhus eller möjligtvis tas fram vid soliga dagar.

Även den traditionella förskolan har en väldigt bra och stor gård som även den utmanar och inspirerar till lek, men är äldre och inte lika genomtänkt som I Ur och Skur förskolan. Den snart certifierade I Ur och Skur förskolans gård har sämst förutsättningar på sin gård, de saknar en variation av utmaningar för barnen. Vi anser därför att det extra viktigt för förskolor med sådana gårdar att ta sig ut i närmiljön ta tillvara på inspiration och utmaningar som naturen erbjuder.

Hälsa

Alla förskollärarna berättar i intervjuerna att de ser att barnen tränar sin grovmotorik och får utlopp för sin energi. Även forskare (Szczepanski 2007, Petersson 2004 mfl) inom utomhuspedagogiken skriver om vikten av att barnen är fysiskt aktiva under dagen och på så sätt öka sin koncentrationsförmåga. Några av förskolelärarna uttrycker att tillbringa mycket tid ute gör barnen friskare genom att de inte kommer lika nära varandra och på så sätt sprids inte baciller lika lätt. Grahn (2007) har även han sett i sina undersökningar vissa fördelarna med att vistas ute gör att barnen håller sig friskare.

Fördelarna med att vara utomhus både motoriskt och ur friskhets synpunkt. Utomhus får barnen möjlighet att använda hela sin kropp och alla sina sinnen i både lek och lärande situationer. Men det är viktigt att hitta en balans mellan att vara inne och ute, så att vi fångar upp alla fördelar. Hos de avdelningar som är på den traditionella förskolan så de ute vanligtvis mellan en till en och en halv timme på förmiddagen, när personaltätheten är som störst och den mesta av det pedagogiska arbetet sker. Medan de förskolor som arbetar med I Ur och Skur beskriver att de är ute två till två och en halv timme under samma tid och att de oftare är ute även senare vid lunch, vilan och så vidare. I den certifierade I Ur och Skur förskolan uppskattar de att de är ute ca 75 % av dagen.

Metoddiskussion

I det här examensarbetet har vi valt att använda oss av intervjun som vår huvudmetod för datainsamlingen. Som ett komplement till intervjuerna gjordes observationer. Eftersom man inte kan observera känslor är intervjun ett bra sätt att försöka få en djupare förståelse av dem man observerar och intervjuar. Genom intervjuer görs det möjligt att inta någon annans perspektiv (Merriam, 1994). För att få så brett fokus som möjligt valde vi att komplettera intervjuer med observationer. Merriam (1994) skriver vidare att en observatör kan lägga märke till saker och ting som har blivit självklara för de som observeras och att detta kan ibland leda till att man som observatör får en bättre förståelse över sammanhanget eftersom man får en direkt inblick i situationen man observerar. Ifall endast data från en metod hade använts så vore detta troligtvis inte varit tillräckligt. Genom att kombinera intervjuer med observationer gavs möjligheter till en bättre och djupare förståelse.

Samtliga intervjuer och observationer dokumenterades vid tillfällena skriftligt. Detta fungerade bra för oss. En annan metod hade kunnat vara att spela in med ljudinspelning eller använda videokamera istället för att anteckna. Fördelar med dessa metoder är att man konserverar observationen av ett pedagogiskt ögonblick, som man sedan kan gå tillbaka till (Björndal, 2009). Det finns en risk när man endast skriver att man inte ser allt som händer och inte hinner skriva ner tillräckligt. Det hade tagit för lång tid att transkribera all data det hade inneburit att använda videokamera eller ljudinspelning. Istället använde vi oss av de metoder vi ansåg var bäst för just det här examensarbetet och den tid vi hade. Kanske att man hade fått fram annan information om man hade använt ett annat tillvägagångssätt.

Det var svårt att förutse hur mycket material man skulle få in och som man sedan skulle arbeta vidare med och analysera. I efterhand kan vi se att man kanske skulle ha tagit med en traditionell förskola till i studien för att få en jämnare balans mellan förskolorna. Om fler än fyra förskolor hade medverkat hade nog studien blivit för stor för att hålla sig inom tidsramen för detta arbete.

Slutdiskussion

Det finns tydliga skillnader mellan I Ur och Skur förskolor och den traditionella förskolan. Den största skillnaden är den pedagogiska medvetenheten när de vistas utomhus. I Ur och Skur har man tydliga mål och ett pedagogiskt arbetssätt med hela utevistelsen. På den traditionella förskolan var de medvetna om det pedagogiska arbetssättet som utomhuspedagogiken erbjuder, men de använde sig inte av det i praktiken i samma utsträckning. De hade svårt att omvandla pedagogiken till praktiken och använda sig av den. Enligt förskolans läroplan (Skolverket 2010) ska förskolorna utveckla barnens förståelse för naturens olika kretslopp, naturvetenskap och samband i naturen. De ska även utveckla barns koordinationsförmåga, kroppsuppfattning och motorik samt vikten av att värna om sitt välbefinnande och hälsa. Det är viktigt att göra pedagoger ute i verksamheten medvetna om möjligheterna och fördelarna med utomhuspedagogik. Detta är något som vi själva har lärt oss genom detta examinations arbete. I utbildningen har utomhuspedagogiken bara varit en liten del som fångat upp vår uppmärksamhet till att vilja göra den här studien. Nu i efterhand när utbildningen i princip är färdig kan vi tycka att en sådan här viktig del borde ha varit större del av utbildningen. Det finns många fördelar med att ta in mer av utomhuspedagogiken i den traditionella förskolan. Några av fördelarna är exempelvis att i dag lever vi ett ganska stressat samhälle där föräldrar och barn inte är ute på samma sätt som man var förr, naturen har en lugnade och avstressande inverkan på oss. Att i lärandet få in flera sinnen och på så sett aktivera större delar av hjärna gör barnen både mer motiverade och minnet får fler referenser att ta fasta vid än vad de får av endast bilder och text från en bok (Johansson, 2005). Att få uppleva saker i sin rätta miljö tror vi är jätteviktigt och ger en större förståelse. Detta är viktigt för framtiden då vi tidigt kan börja med att lära barnen hur viktigt vår natur är, hur vi tar hand

om den och att det är viktigt att visa respekt i naturen. Szczepanskis (2007) budskap utifrån utomhuspedagogiken är att kroppen sätter tanken i rörelse, kroppslig aktivitet främjar hälsan och att hälsa hör ihop med lärandet. Just för att skapa motivation och meningsfullhet för barnens lärande. Som forskare inom det sociokulturella perspektivet (Dysthe, 2003, Säljö, 2000 mfl) skriver, är det viktigt att skapa kontexter där barnen i sociala sammanhang får lära av varandra, samla dem och diskutera olika fenomen i naturen där de får delge varandra sina hypoteser.

Att skapa en förskolegård där barnen både känner sig trygga och som utmanar dem är viktigt, eftersom barnens utevistelse mestadels är på förskolegården. Genom att då försöka få in Grahns (2007) nio huvudkaraktärer och sju delar som han anser gör en bra förskolegård, ges barnen en bra utevistelse där barnens behov tillgodoses, både i lekarna och möjligheten att ta det lugnt.

Detta arbete har känts viktigt för att vi fått lyfta fram utomhuspedagogikens möjligheter och fördelar. Vi har själva utvecklats och inspirerats av arbetssättet och hoppas att detta examensarbete kommer göra det samma med de som läser det. Vi hoppas kunna inspirera våra kollegor på de förskolor som vi arbetar på och fortsätta arbeta och utvecklas med utomhuspedagogiken.

Förslag till fortsatt forskning

För att vidareutveckla detta arbete skulle man kunna göra ytterligare observationer och då försöka se ur ett barnperspektiv, titta på hur och var barnen leker på förskolegården, om och hur deras lekar skiljer sig mellan inomhus, utomhus och ute i naturen.

Andra områden inom utomhuspedagogiken som vore intressant att forska om vore:

- Genus perspektivet i naturen, hur reagerar barnen på den genusfria miljön?
- Hur använder sig skolan av utomhuspedagogiken?
- Hur fungerar övergången för de barn som gått i en I Ur och Skur förskola till traditionell skola?

Referenslista

- Björndal, Cato R (2009). *Det värderande ögat*. Stockholm: Liber AB.
- Dahlgren, Lars Owe (2007). Om boklig bildning och sinnlig erfarenhet. I Lars Owe Dahlgren, Sverre Sjölander, Jan Paul Strid & Anders Szczepanski (RED.). *Utomhuspedagogik som kunskapskälla. Närmiljö blir lärmiljö* (s. 39-54). Lund: Studentlitteratur.
- Dahlgren, Lars Owe & Szczepanski, Anders (2004). Rum för lärande – några reflexioner om utomhusdidaktikens särart. I Iann Lundegård, Per-Olof Wickman & Ammi Wohlin (RED) *Utomhusdidaktik* (s. 9-24). Lund: Studentlitteratur.
- Dysthe, Olga (2003). *Dialog, samspel och lärande*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Grahn, Patrik (2007). Barnet och naturen. I Lars Owe Dahlgren, Sverre Sjölander, Jan Paul Strid & Anders Szczepanski (RED.). *Utomhuspedagogik som kunskapskälla. Närmiljö blir lärmiljö* (s. 55-104). Lund: Studentlitteratur.
- Grinberg, Tora & Langlo Jagtöien, Greta (2000). *Barn i rörelse*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Haraldsson Sträng, Monica (2013). *Yngre elevers lärande om naturen. En studie av kommunikation om modeller i institutionella kontexter*. Kålleröd: Ineko.
- Hedberg, Per (2004). Att lära in ute – Naturskola. I Iann Lundegård, Per-Olof Wickman & Ammi Wohlin (RED) *Utomhusdidaktik* (s. 9-24). Lund: Studentlitteratur.
- Johansson, Bo & Svedner, Per Olov (2010). *Examensarbete i Lärarutbildningen*. Uppsala: Kunskapsförlaget.
- Johansson, Inger (2005). *Bra för barn? Metodstudie inom Barn Bra-projektet*. Pedagogisk arbetsrapport nr 7. Institutionen för pedagogik vid Växjö universitet.
- Lave, Jean & Wenger, Etienne (1991). *Situated learning: legitimate peripheral participation*. England: Cambridge University Press.
- Merriam, Sharan B (1994). *Fallstudien som forskningsmetod*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Nelson, Nina (2007). Den växande individens hälsa. I Lars Owe Dahlgren, Sverre Sjölander, Jan Paul Strid & Anders Szczepanski (RED.). *Utomhuspedagogik som kunskapskälla. Närmiljö blir lärmiljö* (s. 105-118). Lund: Studentlitteratur.
- Peterson, Carina (2004). Bra för barn? *Forskning om barn och byggd miljö. Pedagogisk arbetsrapport nr 4. Institutionen för pedagogik vid Växjö universitet*. Växjö: Allkopia.
- Simmons-Christenson, Gerda (1997). *Förskolepedagogikens historia*. E-boksproduktion: eLib AB.
- Skolverket (2010). *Läroplan för förskola. Lpfö98 reviderad 2010*. Stockholm: Fritzes.
- Stukat, Staffan (2011). *Att skriva examenarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur AB.

Szczepanski, Anders (2007). Utemiljöer – ett mäktigt klassrum med många lärmiljöer. I Lars Owe Dahlgren, Sverre Sjölander, Jan Paul Strid & Anders Szczepanski (RED.). *Utomhuspedagogik som kunskapskälla. Närmiljö blir lärmiljö* (s. 9-38). Lund: Studentlitteratur.

Säljö, Roger (2000). *Lärande i praktiken*. Stockholm: Bokförlaget Prisma.

Tallberg Bromans, Ingegerd (1995). *Perspektiv på förskolans historia*. Lund: Studentlitteratur.

Westerlund, Anna. Wihlborg, Ulla. Joachimsson, Louise. Åsander, Annelie. Husing Ranerfors, Birgitta. Leijerbäck-Svensson, Maria. Johansson, Ylva. Arnkvist, Francis. Venseryd, Petra (2009). *I Ur och Skur Grundbok från Friluftsförbundet*. Friluftsförbundet.

Åkerblom, Petter (2004). Med livet som insats. I Iann Lundegård, Per-Olof Wickman & Ammi Wohlin (RED). *Utomhusdidaktik* (s. 9-24). Lund: Studentlitteratur.

Ärlemalm-Hagsér, Eva (2008). Skogen som pedagogisk praktik ur ett genusperspektiv. I Sandberg, Anette (RED) *Miljöer för lek lärande och samspel* (s. 107-136). Lund: Studentlitteratur AB.

Elektronisk källa

<http://www.friluftsförbundet.se>

Hämtat: 2013-09-09

<http://www.friluftsförbundet.se/iurochskur/historik>

Hämtat: 2013-09-13

www.skolinspektionen.se/sv/Om-oss/Var-verksamhet/Historik/

Hämtat: 2013-10-04

www.regeringen.se/sb/d/1482/a/125738

Hämtat: 2013-10-04

<http://www.skolverket.se/statistik-och-utvardering/statistik/snabbfakta-1.120821>

Hämtat: 2013-10-04

<http://www.skolverket.se/skolutveckling/miljo-och-halsa/hallbar-utveckling>

Hämtat: 2013-10-11

Personligkontakt

Mail kontakt Kerstin Andersson VD på Ur och Skur organisationen

Bilagor 1-4

Bilaga 1.

Intervjumall till Ur och Skur förskola.

Hur länge har förskolan varit en ”I Ur och Skur”?

Hur många pedagoger finns det på avdelningen?

Hur många barn har ni i barngruppen?

Vilka åldrar har ni på er ”I Ur och Skur” avdelningen?

Vilken utbildning har ni som arbetar med I Ur och Skur?

Hur länge har ni pedagoger arbetat med ”I Ur och Skur”?

Varför har ni som pedagoger valt att arbeta på en ”I Ur och Skur” förskola?

Vad har ni för mål och syfte på er förskola i och med att ni arbeta med ”I Ur och Skur”?

Hur arbetar ni för att barnen ska lära sig genom utomhuspedagogiken?

Vilka fördelar ser ni med utevistelsen?

Nackdelar?

Hur arbetar och tänker ni kring säkerheten när ni vistas utomhus?

Hur kan en typisk dag se ut på er förskola?

Hur mycket tid spenderar ni utomhus?

Hur använder ni er av närmiljön runt förskolan?

Hur arbetar ni med dokumentation och barnens lärande?

Vad anser ni är de största skillnaderna hos er mot en mer ”traditionell” förskola?

Hur ser ni att barnen lär sig utifrån ”I Ur och Skur” pedagogiken/tankesätt?

Har föräldrarna och barnen som går hos er gjort ett aktivt val för att hamna på just en ”I Ur och Skur” förskola?

Och upplever ni någon skillnad på föräldrarnas engagemang gentemot tidigare erfarenheter?

Ser ni något negativt med att arbeta med ”I Ur och Skur”?

Vilka fördelar och nackdelar ser du med eran gård?

Vilka ställen är mest populärt hos barnen på gården?

Vilka är mindre populära?

Är det något ni saknar på gården?

Bilaga 2.

Intervjumall till en traditionell förskola

Hur många pedagoger finns det på er avdelningen?

Vilken utbildning har ni som arbetar?

Hur många barn har ni i barngruppen?

Vilka åldrar har ni på avdelningen?

Hur kan en typisk dag se ut på er förskola?

Hur mycket tid spenderar ni utomhus?

Hur använder ni er av närmiljön runt förskolan?

Hur länge har ni pedagoger arbetat på förskolan?

Hur arbetar ni med utomhusvistelsen?

Vilka fördelar ser ni med utevistelsen?

Nackdelar?

Hur arbetar och tänker ni kring säkerheten när ni vistas utomhus?

Ser ni någon skillnad på hur barnen agerar när ni är utomhus?

Hur arbetar ni med dokumentation och barnens lärande gällande utevistelsen?

Hur använder ni er gård i det pedagogiska arbetet?

Hur kopplar ni ert arbete utomhus till läroplanen?

Hur ser ni på skillnaderna på ert pedagogiska arbete inomhus och utomhus?

Ser ni några förbättrings områden i ert arbete med era utevistelser?

Vilka fördelar och nackdelar ser du med eran gård?

Vilka ställen är mest populärt hos barnen på gården?

Vilka är mindre populära?

Är det något ni saknar på gården?

Bilaga 3.

Observationsmall

Hur många pedagoger?

Hur många barn?

Vilka miljöer rör sig barnen i?

Vad aktiverar barnen sig med?

Hur aktiva är pedagogerna?

Vilken förhållningsätt har pedagogerna till barnen?

Skapas några lärande situationer av pedagogerna?

Godkännandeintyg

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Inst för pedagogik, kommunikation och lärande
LAU990 Ht 2013

Godkännandeintyg

Vi är två studenter som skriver vårt examensarbete på Göteborgs universitet. Vårt syfte med vårt examensarbete är att försöka se skillnader och likheter mellan en I Ur och Skur förskola, en som söker tillstånd till att bli certifierad och en traditionell förskola.

Vi söker tillstånd för att er förskoleavdelning deltar i vår undersökning. Arbetstiden på studien sträcker sig från 2013-09-02 till den 2013-11-25.

Vi kommer genom intervjuer och observationer på förskollärare genomföra vår studie. Alla förskollärare och förskolor garanteras anonymitet. Medverkan i studien är frivillig och kan avslutas om så önskas.

All data vi samlar in kommer enbart att används i forskningssyfte.

Datum och Ort

.....

Jag ger mitt tillstånd att medverka i denna undersökning

.....